LEON BLOY

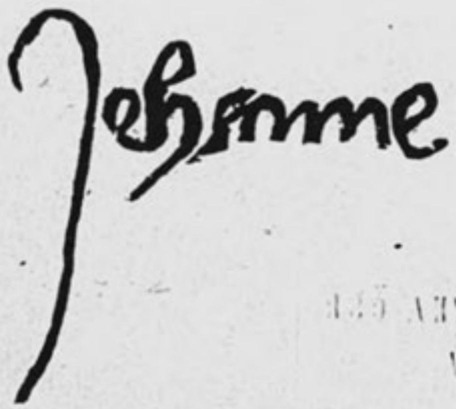
IOHANNA D'ARC

MCMXXV.

JOHANNA
D'ARC

LEON BLOY

JOHANNA D'ARC

VE STARÉ ŘÍŠI

MCMXXV

†

Důstojnému Pánu

P. Josefu Hanušovi,

knězi Církve katol.,

milé paměti z dob
prvního zakládání
Dobrého Díla,

s pozdravem a
pozváním
k účinné účasti i
při tomto novém
zakládání

Josef Florian

BOHU
NEJPRVE BUĎ SLOUŽENO!

JOHANNA D'ARC

MARII VAŇKOVÉ

s pozváním

k společné práci na

DOBRÉM DÍLE a STUDIU

⟨ve smyslu dělnickém⟩

s

MARTOU, EVOU

a

MARIÍ

TEREZII BROUOVÉ z LILIÍ,

PRAVNUČCE JOHANNY D'ARC.

Tato kniha, moje milé dítě, byla napsána pro vás. Bude vám připomínati den co den, že máte povinnost státi se světicí a — Bůh-li toho požádá — mučednicí, po vzoru vaší zázračné Příbuzné, která obětovala svůj život, by zachránila Francii.

Neporovnatelná čest a privilej tohoto příbuzenství činí z vás mnohem více než kněžnu, ukládajíc vám závazek nejvyšší ctnosti.

Bohu nejprve buď slouženo! *odpovídala Johanna d'Arc svým obviňo-*

vatelům. Tato tři slova byla by mohla býti jejím heslem. Učiňte si z nich své heslo, drahá Terezie, a buďte tak její dědičkou.

Únor 1915.

LEON BLOY

ÚVOD

I

Johanna d'Arc narodila se v noci Epifanie 6. ledna 1412. Vypravuje se, že té noci kohouti v kraji zpívali s nezvyklou vytrvalostí, a že obyvatelé měli nevysvětlitelný dojem jakési veliké radosti. I jiné divy byly vypravovány, ale tento zpěv kohoutů, tento *cantus gallorum*, zdá se míti smysl prorocký zvláštní určitosti.

Kohout Evangelia jest jak zvěstovatelem Spásy, tak oznamovatelem Zapření. Jest nesnadno nebýti dojat touto tajemnou podobností, když myslíme na neskonale jedinečné povolání Panny Orleánské.

Tato mladá devatenáctiletá dívka zachraňuje Francii, národ vyvolený, národ Ježíše Krista. Zachraňuje Francii *jen pro Francii*, možno říci. Ihned potom jestiť zapřena, odsouzena, hrozně umučena du-

chovní vrchností, třesoucí se strachem před tímto osvobozeným národem.

Dnes, až uplynulo pět století, konečně se objevuje, že byla světicí a že jest užitečno vstaviti ji na oltáře. Ale kanonisační dekret je zpožďován z nedostatku zázraků za jejího života nebo po tomto životě, nejvelkolepěji zázračném, jaký kdy svět viděl. Páni doktoři vedou si dále svou a mučení též jde dále svou cestou jistým způsobem.

Já, prostý laik, ptám se, kde je její srdce. Po příšerném spálení na náměstí Starého Tržiště úžas katův byl nesmírný, když zjistil, že srdce a vnitřnosti mučednice nebyly ohněm ztráveny. Mělo přec býti celé tělo zpopelněno a vrženo do Seiny, takovýť byl výslovný rozkaz anglických vůdců, kteří nechtěli, aby bylo možno její ostatky sebrati. Marně se pokoušel bídný soudní vykonavatel zničiti tyto nevýslovně drahocenné zbytky pomocí žhoucího oleje, síry a uhlí. Bylo třeba se toho vzdáti a uvrci je do řeky, s mostu Mathildina, tak, jak je sebrali s popelem a přepálenými kostmi pod pozornýma očima dozorčích, vyslaných kardinálem Anglie.

Co se stalo s tímto srdcem »ještě plným krve«, jež nepřestalo snad sebou cukati jako v tlukotu? Kde jest toto srdce, ze všech srdcí světa nejušlechtilejší a nejsrdnatější? Oheň nemohl ho zničiti. Co mohla proti němu voda Seiny, ba co mohlo proti němu trvání věků? Johanna, které jest stále devatenáct let na pravici Ježíše Krista od pěti století, co žhne v Ráji, nám snad poví, kde se nalézá, když jí bude dovoleno mluviti. Ale pak, jaký relikviář, do něhož by se uložilo, a jaká basilika by mu poskytla přístřeší!

Podiv, jímž Johanna d'Arc naplnila všechny své vrstevníky, nebude ničím, jsa přirovnán k úžasu světa křesťanského, který tak dlouho o ní nevěděl, až úplné Nadpřirozeno tohoto zázračného života bude mu konečně zjeveno!

II

Já jsem ovšem nebyl poctěn takovým posláním, ale francouzský katolík, jenž staví Francii nade vše a jenž by dal svůj

život za ni velmi rád, má jistě právo, ne-li povinnost, pohlížeti této matce do tváře a k ní milovně hovořiti.

Po Israelovi, který byl obzvláštním privilegiem jmenován Lidem Božím, není druhého na zemi, který by byl tolik milován jako Francie. Vysvětli si to, kdo jak umíš. Říkati, že jest nejkrásnější nebo nejušlechtilejší z národů — což ostatně jest nesporno — není k ničemu, poněvadž tato božská vlastnost musí býti nezbytně údělem Vyvolené. Toto zalíbení Boha nemůže se ospravedlniti leda jeho libovůlí, která jest dokonale a úctyhodně neprozkoumatelna.

»Francie«, řekl jsem jinde, »jest tolik prvním národem, že všichni ostatní, ať jsou jacíkoliv, musejí si pokládati za velikou čest, když jsou připuštěni jísti chléb jejich psů.« Tak tomu opravdu jest, a takový byl v patnáctém věku jediný důvod bytí a projevování se Panny Orleánské.

Ježíš Kristus, jediný zákonný a lenní monarcha všech monarchů bláta a popelu, nemohl míti jiného pozemského království než království Francii. Nepředstavíme si ho králem Španělska nebo Anglie, a po-

sledním stupněm pomatenosti by bylo, dejme tomu, pomysliti si ho panujícím nad Pruskem nebo Bulharskem. Svět jest jako rozsáhlé sídlo, v němž se nenalézá než jediná královská světnice a jediné rozkošné lože pro ukřižovaného Krále Francie; ostatním tak zvaným králům bylo určeno, by léhali na zemi v prachu síní nebo v neřádu chlévů. Jest pravda, že se od dlouhé doby jaksi toho vzdal, neboť smradlavost posledních Valois, zvláště Bourbonů, mu to zhnusila, ale dům ten nepřestal mu náležeti a ohně má dosti, by jej jednoho dne očistil. Hranice Rouenská neuhasla a několik jisker by stačilo, by vše se octlo v požáru. Bude-li třeba, chřestivá hloupost našich katolíků ji zase zapálí, a máme zcela nablízku odtud nějaký rudý klobouk, který se k tomu s radostí propůjčí.

V Rouenu byl k obludnému tomu dílu biskup ze všech mrzkých biskupů nejmrzčejší a dav theologů a doktorů, vybraných s péčí mezi zbabělci a ctižádostivci, aby se dosáhlo, buď jak buď, odsouzení rekyně. Záštiplná Anglie potřebovala nebo myslela, že potřebuje tohoto odsouzení domnělé *čarodějnice*, by dokázala neplat-

nost pomazání Karla VII. Zvláště byla zžírána lítou žádostí pomstíti se za to, že byla přemožena dítětem, a hned po nespravedlivém rozsudku schladila si žáhu na způsob démonů, uvalujíc na svou oběť děsnou muku upálení.

Obyčejná ta hranice nešťastníků nebo nešťastnic bývala málo vyvýšena nad půdu. Spokojovali se tím, že nanesli otýpky chrastí a dříví kolem kůlu, k němuž přivázali odsouzence. Často, ne-li skoro vždy, byla udílena příšerná milost *retentum*, která opravňovala kata uškrtiti odsouzence dříve, než se ho dotknou první plameny.

Angličané chtěli pro Johanku tuto krutou novotu podezděného lešení z kamene a sádry, na němž byl vztyčen kůl, k němuž ji kat měl s velikou námahou připoutati, aniž mu bylo dovoleno zabíti ji, nesnáze, která prodloužila předběžné muky mučednice.

Bratr Martin Ladvenu dodal k procesu Rehabilitace nejpřesnější podrobnosti o tomto neužívaném způsobu spalování a o ukrutnosti Angličanů: neboť ta, jež viděla »veliké slitování pro království Francii«, neměla nalézti žádného slitování pro

sebe. Tvrdil, že slyšel od kata v den popravy, že Panně bude trpěti mnohem více, než trpěli obyčejně ostatní odsouzenci, a to »ukrutným způsobem svazování a přivazování, neboť Angličané dali vystavěti vysoké podezděné lešení, a on nebude moci dobrotivě ani snadně muky zkrátiti, ani k ní dosáhnouti, čehož jest mu velice líto, poněvadž ho jímá veliký soucit nad krutým způsobem, jímž bude utracena«.

III

Pravil jsem, že mučení Johanky z Arcu nepřestalo. Prodlužuje se hloupostí a nechutnou sentimentalitou jejích katolických obdivovatelů, naprosto neschopných, by pochopili skutečné poslání této Boží děvy. Ovšem, hubují na hranici, ale hrůza, jíž by měli zakoušeti, jest mírněna velmi šťastně pámbíčkářským obrázkářstvím, které je potěšuje. S hranicí Panny Orleánské jest tomu jako se samotným Křížem, na němž Ježíš asi málo trpěl. Vše se děje v krajní sladkosti a nic není snadnějšího pro po-

hodlné pobožné, než následovati v autech svého trny korunovaného Spasitele. Byla mi ukázána malá Johanna d'Arc v bronzové napodobenině, ana klečí ve své zbroji na klekátku, vycpaném vatou a pošitém hedvábím, vypůjčeném u Svaté Klotildy nebo u Svatého Tomáše Akvinského. Tak řečené křesťanské umění požaduje těchto znesvěcování a těchto pitomostí. Muka, hnaná do krajností, stala se stejně nepochopitelnými, jako plnost Víry, a světské kněžstvo neschvaluje přemrštěného *zpodobování* Mučedníků.

Co by mohla pochopiti z Johanny d'Arc tato chátra zbožnosti, tisíckrát nižší než oni lidé ubohého národa, který vzlykal, vida umírati Světici Francie? Ti chápali aspoň, že se dálo cosi neslýchaného, že kdosi, jenž od Boha přišel, vypouštěl za ně ducha v děsných mukách, a že nebylo, kterak se z toho utěšiti.

Ah! ovšem, tam v těch vzdálených dnech nevědělo se přesně, co znamená slovo vlast, jež ostatně sotva bylo v tehdejším slovníku. Feudální správa, pokleslá se své prvotní velikosti, tolik rozdrobila zemi, a každá píď stromu, bychom tak

řekli, byla tak ustavičně požadována spoluuchazeči cizími, že bylo třeba něčeho jako zjevení, aby Francie si sama sebe uvědomila. Johanna d'Arc právě přinesla ze svého Barska a ze svého Lotrinska toto zjevení, které mělo změniti tvář světa. A jestli toho nemohli pochopiti pokorní ti lidé, stále mědlení pod nohama válečníků, aspoň to nejasně cítili. Potom, Johanna byla panna zázračná a Ježíš, pravý Král Francie, krvácel před ní na svém Kříži.

Viděla přílišnou bídu Karla VII., syna Isabelly, který ji tak ohavně opustí, a pro něho asi mluvila o »velikém slitování pro království Francii«.

Kde kdo ví, že v žádné době Francie nebyla tak blízka zahynutí. Devět let před zjevením se Panny smlouva Troyeská byla nebo se zdála býti ranou bez milosti. Odporná Němka Isabella, využívajíc pomatenosti svého manžela, vydědila a zapřela dauphina Karla, svého syna, ve prospěch anglického lupiče Jindřicha V., jenž se stal takto králem Francie a Anglie.

Tato krajní hanba, pravda, nebyla přijata. Kolem zmrtvělého dědice Filipa Augusta a svatého Ludvíka byli ještě někteří

strašní bojovníci, takoví jako Saintrailles a zvláště La Hire, Ajax bitev beznadějných, ale od pohromy Verneuilské bylo možno věřiti, že není již požehnání. Karel VII. bez vojska, bez peněz a bez odvahy, pochybující, jsa synem prostitutky, i o svém královském původě, pomýšlel již na to, odebrati se do Španěl nebo do Škotska, by tam žil jako sesazené kníže . . .

Poněvadž věci na tomto světě jsou pořádány neomylně, jest nemožno a zpozdilo dohadovati se v historii. Představovati si, co by se snad bylo stalo bez Děvy, jest tak dokonale marno, jako předpokládati bitvu Waterlooskou, která by nebyla bývala ztracena. Není v celé historii předurčení tak zřejmého, tak zjevně okázalého, jako předurčení Johanny d'Arc, a tím se jeví nesporně utvrzeno zázračné poslání Francie.

Běželo tehdy o království, toliko o království, a to bylo skoro znovuzřízením. Větší nebo menší předchůdcové Karla VII., nevyjímaje ani svatého Ludvíka, byli francouzskými králi, ale nikoliv králi »celé Francie«, jak tomu rozuměla Johanna, a bylo dáno tomuto zmetkovi, by vlastně

začal. Od něho skvělý ten strom nepřestal růsti, až byla utvořena dokonalá jednota neporovnatelného Národa. Když toho bylo dosaženo, dynastická a *fiktivní* královskost, která k tomu měla dopomoci, skončí přirozeně jako nějaký starý dub křemelák, vyčerpaný z mízy, rozbrázděný a vykuchaný bleskem, zmrzačený uragany, rozhlodaný zvířaty a nevydávající již leda výhonky bez bujarosti.

IV

Francie úplná, jednolitá, Francie geografická, taková, jak ji vidíme ode tří set let, byla nezbytna Bohu, poněvadž bez ní nebyl by býval Bůh a nebyl by úplně Bohem. Ať jakékoliv byly její zpronevěry nebo její zločiny, ať sebe příšernější bude odpykání, nebude dovoleno, by podlehla, poněvadž jí potřebuje k své vlastní Slávě, a smrdutí lutheráni, kteří ji zmrzačili, bude tomu brzy půl století, budou ztepáni s nepomyslitelnou strohostí.

Nejšpinavější národ země odvážil se vztáhnouti ruku na samu vlast Johanny d'Arc, na Lotrinsko, a nejdrtivějším důkazem božské trpělivosti jest, že nebyl ještě ztrestán za toto násilí. Krásná panna Domremská měla asi tušení těchto věcí a mnoha jiných, neboť Poslání tak neobyčejné, jako její, nezdá se odlučitelno od prorocké divinace.

Čte se v údivném životě Faráře Arského, že v době jeho nejútlejšího dětství dostalo se svatému žebráku Benediktu Labrovi pohostinství v domě jeho otce, a že zanechal, odcházeje, zázračné požehnání. Možno věřiti, že něco podobného jistě se událo v Chinonu mezi Johannou d'Arc a Ludvíkem XI., který se ovšem nestal světcem, který však měl býti z božského úradku zbudovatelem monarchické Francie.

Bylo mu tehdy šest let, a Johanna d'Arc jistě pohlížela na toto dítko se zvláštní pozorností. Utkvěla na něm týmiž zraky, jimiž patřila na svatého Michaele a na svaté Pomocnice. Kus látky blankytu Francie, který zahaloval božsky předurčenou, padl asi na tuto malou bytost, ještě nevinnou a dřímající v záclonách blesku a hromu . . .

Ani dnes není snadno říci, čím vlastně byl nástupce Karla VII. A jest to o tolik méně snadno, že se nechápe již ani za mák, čím byla před pěti sty lety monarchie božského práva a tajemná moc tohoto vznešeného vladaře, předem odsouzeného za oběť zaujatosti. Nepřátelé Ludvíka XI., sluhové velikých poraženců, chtěli vášnivě tomu, by byl otcovrahem, bratrovrahem, prohnaným a krutým tyranem, pokrytcem, katem. Moderní historikové chtěli tomu stejně s nimi, a legenda jest mocně pověřena.

Ale tomuto velikánu bylo dopřáno dokončiti dílo Johannino, jímž nebylo jen vyhnání Angličanů »vně celé Francie«, ale opravdová realisace Království Ježíše Krista, *Místodržitelstva*, jak říkala, Francie jedné a celistvé, od Pyrenejí k Flandrům a od Oceánu k Alpám a Rýnu.

Božská historie tohoto království jest jako nějaký Breviář, jehož *Matutinum* má tři nokturna: Merovingy, doby biskupských úlův a pokřesťanění barbarského světa, Karolingy, dobu přísných buněk Feudality k vytvoření onoho železného rytířstva, jež konalo Křižácké výpravy, Kapetovce,

mající dospěti po čtyřech stech letech hříchu, občas přerušovaného heroismu a neskonalých bolestech, k strašnému *Miserere* Ludvíka XI., jehož Johanna d'Arc naznačuje, aby svým způsobem zpíval *Laudy* Monarchie, slučuje provždy rody a kraje, shrnuté pod jeho hrozný lis. Konečně, až ještě uplynou čtyři nová století, tu přichází nesmírná Velepíseň Dítek Francie v tavné peci Napoleonově. Jsme dnes u Hodinek, očekávajíce Nešpory, jež budou tím, čím se Bohu zlíbí . . . snad *Velkým Večerem.*

Úhrnem: Od Chlodvíka ke Karlovi Velikému, barbarský chaos na prahu chléva, v němž se rodí Církev Syna Božího, a nic jiného; od Karla Velikého k Hugonu Kapetu, stloukání krovů feudálních staveb při truchlivém zpěvu litanií téže Církve, vzývající Krista a všechny jeho svaté proti zuřivosti rozpoutaných normandských pohanů, a nic více; od Huga Kapeta k Ludvíku XI., zběsilé hlady, výboj Anglie, Křižácké výpravy, Interdikt nad Filipem Augustem, modlitba svatého Ludvíka, nesmírná velikost Třináctého Věku, černý mor, válka Stoletá a Panna Orleánská, by tomu uči

nila konec; od Ludvíka XI. k Napoleonovi, hanebnost posledních Valois, nevýslovná smrdutost Bourbonů, a Guillotina. Ale místo Johanny d'Arc jest neslýchané.

V

Bez ní vše jest nemožné, před ní jako po ní, poněvadž vše se odnáší k ní. Ona jest svorníkem klenby.

»Žena ztratila království, děva je zachrání,« říkala, dříve než opustila svou vesnici. Ženou tou samozřejmě byla Isabela, čubka smlouvy Troyesské, a děvou byla sama. Ale neskonale nad slovy a jejich přímou aplikací jest jejich vnitřní a prorocký smysl. »Co Eva ztratila, Maria zachraňuje.« Doba ta byla ještě v mysticismu a právě něco takového jistě vrstevníci její rozuměli. Slova malé visionářky Domremské předstihovala jistojistě vlastní její myšlenku. »Ženou« ovšem možno bylo mysliti obecně Francii dvou nebo tří hrozných století, jež předcházela, a Fran-

cie, která měla přijíti, mohla též býti zvěstována a předobrazena Pannou Domremskou. Ah! bylo něco zcela jiného!

V nejhlubším mystickém smyslu *pravou* ženou, jedinou ženou jest nezbytně Panna, a dokonalé Panenství jest svatostanem Ducha Svatého. Mrzce znesvěcené království Syna Božího nemohlo býti v čtrnáctém století zachráněno, leč pannou. Bychom mluvili přesně, bychom všechno řekli, bylo nezbytno, aby je panna zplodila, neboť toto království ještě neexistovalo, leda v božské Myšlence.

Povolání Děvy té jeví se tedy jako zázrak věků, nejvyšší div od Vtělení. A to hledíc k neskonalé přednosti nového národa křesťanského zaslíbení.

Již kterákoliv žena, jež se nám prvně namane, jeví se nám hotovým tajemstvím, poněvadž nenalézá se nic lepšího než pozemský Ráj, aby ji symbolisoval. V ní se tolik sbíhají a soustřeďují všechny lidské žádostivosti a chtíče! Ale Panna jest předmětem božské žádostivosti a Duch Svatý, Láska sama, tomu neodolává. Může tedy skrze Něho zploditi, a v tomť jest celá his-

torie tajemné Johanny d'Arc, dávající Bohu království, kterého zřejmě před ní nebylo, a jež by se bez ní nebylo mohlo zroditi.

Od počátku vše jest zaslíbeno Ženě a jen Ženou vše má býti splněno. Mezi ní a Duchem Svatým jest taková příbuznost, že jest možno lidsky je směšovati, a že jest nesnadno nepředstavovati si s jistými Mystiky Třetího Království, totiž triumfu Parakletova, zjednaného Tou, o níž jest řečeno, že »se bude smáti v Den Nejposlednější.«

Jest nebezpečno a sotva dovoleno křesťanům zastaviti se u takové myšlenky, která náleží v obor, jejž si Bůh vymínil a od něhož nesvěřuje nikomu klíče. Přece však, jsme-li na kolenou a zcela v slzách, supáme-li žádostí a když srdce žhoucí neví již kam jíti: kterak neviděti nebo neslyšeti Neposkvrněné, která pláče tam dole na oné hoře Dauphinské a jež mluví k svému lidu, jak jen by sám nebeský Otec mohl mluviti? Kterak necítiti v takové chvíli nesmírnosti Tajemství a vznešené domněnky nějakého nadpřirozeného rozuzlení, nad lidskou chápavost, v němž Žena po

výtce, Nádoba výborná, by se projevila konečně v nepomyslitelné slávě, by vše splnila?

VI

Johanna d'Arc jest velmi zřejmým předobrazením této vítězky nad lidmi a démony, a není v celé historii předobrazení tak určitého. Její vrstevníci nejasně se toho dohadli. Velmi často musela vynaložit všechnu svou srdečnost pasačky Ráje a všechnu sílu své nezdolné víry, by odporovala neslýchanému nadšení prostých duší, které viděly v ní emanaci Božství.

Plna Ducha Svatého, jak její život a zvláště její smrt to dokázaly, naprosto sama uprostřed zástupů, byla spřízněna s *Ohněm*, viditelným a strašným symbolem Lásky, týmž způsobem, jako později Napoleon byl sbratřen s Hromem, a jest slavností myšlence zapomenouti na chvilku věků mezi nimi ležících a sblížiti oba tyto neporovnatelné osudy: Johannu, tvořící velmi vlastní království Jezu Krista, a Napoleona, rozpínajícího zázračně toto

království, aby slavně opět obnovil velkolepý obraz budoucí Říše Ducha Svatého!

Kdo však může míti takové vidění? Historie, takto pozorovaná, podobá se propasti, nesmírné jako všechny prostory, v níž víry temnot střídají se ustavičně s víry Světla k oslnění zděšeného diváka.

Ať jest člověk sebe nebojácnější, závidíme v takových chvílích prostoty těch nejmenších maličkých, jimž, jak Ježíš prohlašuje, tyto věci, tak hluboce skryté moudrým a opatrným, budou zjeveny jednoho dne jeho Otcem, jenž jest v nebesích.

26. července 1914.

PŘEDBĚŽNÉ ROZJÍMÁNÍ.

5. listopadu. — Po třech měsících mohu se konečně znovu ujmouti této knihy, surově přerušené válkou německou, válkou nespravedlivou a krutou, jakých málo, válkou plemen jako v patnáctém století, ale s přílišností apokalyptickou.

Za času Johanny d'Arc nejsilnější vojska, anglická nebo francouzská, nepřevyšovala dvacet tisíc bojujících a osud říše se rozhodoval v několika hodinách. Dnes miliony vojáků stojí proti sobě na nesmírných rozlohách, bitvy trvají týdny a měsíce, a řeky, přeplněné mrtvolami, vylévají se ze svých břehů. Obyvatelstvo dvaceti velkých měst již nevyrovnalo by se celkovému počtu padlých ve třech měsících. Žoldnéřská válka Karthaginská před více než dvěma tisíci lety byla nazývána *neusmiřitelnou*. Jaké jméno bude třeba dáti této válce? Neběží již ani o výboje, jest

to hubení, které jest rozkazováno, úplné a nenapravitelné hubení lidí a věcí.

Od prvního dne bylo třeba, aby již Francie nebylo, nebo aby německá říše byla zničena. Nic jiného není možno. Záště přestoupily příliš jakoukoliv míru, a Evropa, bojíc se, že jí vyschnou všechny její prameny, pouští se zuřivě v zápas. Proti obludné rozpínavosti germánské bojuje zároveň Francie, Rusko, Anglie. Dvanáct nebo patnáct milionů živých obrazů Božích, hubících se v soumraku veškeré civilisace, od západu až k nejzazšímu východu! Vidění Pathmosské! Sám některý anděl by mohl říci, kdy a jaký bude konec těchto věcí.

Lotrinsko Johanny d'Arc bylo od roku 1870 pod nohama hovad, a bylo to znesvěcení nesnesitelné Bohu i lidem. Kde jest teď naše svatá Děva? Čím se stala po 483 letech? Zemřela tehdy krutě, by osvobodila Francii od Angličanů. Slyšela by dnes Hlasy, by vyprostila od Němců naši republiku bez Boha? A jaké Hlasy? Sama Panna panen nemohla dosíci toho, by byla slyšena! Plakala přece, Bolestná, a Její lid, to byli všichni národové, zastou-

pení, vyznačení jedinou Francií. Johanna d'Arc zahlédla to snad v prorockém polosvitu, na nic jiného to přímo nevztahujíc, než na ubohé království té doby a na »velké slitování, jež bylo v tomto království«. To bylo pro ni vše a nebylo třeba více v 15. stol., aby vykonala nejúžasnější zázrak Historie.

Jest nevyhnutelno připomenouti si, že toto staré století bylo křesťanské, ovšem ne již z Katakomb, ani z Arén, ale v černé bídě a neskonalé truchlivosti. Z náboženského nadšení, které způsobily Křížové Výpravy, zůstalo mu ještě přece dosti víry, by patřilo na Rány Kristovy, a takto bylo schopno nésti víno Naděje, z Něhož se rodí panny plodné.

A co zbývá teď? Jak praví Izaiáš, »dvě nebo tři olivy na konci větve, nanejvýš čtyři nebo pět na nejvyšším vrcholku stromu, když bylo s něho silně ovoce střeseno.« K tomu pak spojenectví s protestantskou Anglií, která dala upáliti Johannu d'Arc, dříve než zavraždila Napoleona, a aliance se schismatickým Ruskem, jež visionářka Dülmenská viděla před sto lety jako nesmírnou krajinu, zahalenou neproniknutelnými temnotami!

Zpupné a sveřepé Německo jest zjevně odsouzeno, ale ty křeče této obludy a ty katarakty krve! . . . Kterak nadíti se nějaké archy nad takovou potopou? A kde jsou vyvolení Boha, aby byli od ní zachráněni? Arcit má Francie sliby, jsouc jedinou mezi národy, jíž všechno by mohlo býti odpuštěno, ale má splatiti účty o sloupcích tak vysokých, jako sloupy klenby nebeské, a strašno jest mysliti o tom, co jí bude nezbytno vytrpěti! Jsou řeže a agonie této hodiny něčím jiným než přípravnou školou pro budoucí mučedníky, totiž pro křesťany, schopné ještě cítiti předurčení svého křtu? Není jiného vysvětlení tak zázračného rozpoutání vášní.

Zpustošení kathedrály a města Remeše, bombardovaných zločinnou hluchotou jejich arcibiskupa, člena Svatého Kolegia, opovrhovatele a pronásledovatele Matky Boží, jež plakala *proti* němu na Hoře Salletteské; toto mrzké cbětování hlavního města Johanny d'Arc v 68té výročí slavného Zjevení, *v tutéž hodinu*, kdy se udál tento Zázrak, a za *těchže liturgických okolností*, nebylo by to vše snad znamením Hněvu, jehož není možno již ničím spoutati?

Byla tam jakási prostá a křehká socha naší Rekyně, kolem níž uragan granátů všechno zničil, aniž ji který mohl zasáhnouti — až do této chvíle — jakoby naše Dívenka Francie měla ještě něco na práci! Zítra snad se dovíme, že i ona byla na prach rozbita nesmířlivou neposlušností tohoto velekněze *Religio depopulata*.

I

Zástupce Ježíše Krista

ZÁSTUPCE JEŽÍŠE KRISTA.

Léta Páně 1422, dne 21. října, v den Jedenácti tisíc panen, *v den nebezpečný* podle myšlení Středověku, dokonávala v Paříži ve svém paláci Svato-Pavelském jeho velekřesťanská a velehříšná Výsost, král Karel VI. Dvě léta před tím tento popletený monarcha, zapomínaje, že má syna schopného, by po něm nastoupil na trůn, zřekl se vlády ve prospěch krále Anglie, ustanovuje ho svým dědicem, dopouštěje se tak bláznovství neslýchaného, chtěného nectnou zlopověstnou Němkou, která s ním sdílela království po třicet pět let a porodila mu dvanáct dětí nejistého původu.

Nástupce vetřelec, jenž zemřel několik týdnů před tím, dal mu asi nějaké znamení ze svého hrobu, neboť jistě byla nějaká tajemná příbuznost mezi těmito dvěma potentáty klamu a mamu, zaslíbenými týmž červům a povolanými k témuž soudu. Němka, uchovaná k tribunálu prostitutek

a vražednic dětí, bude ještě čtrnáct let vláčeti po zemi svou hanebnou starobu.

Knížecí zhýralost, okořeněná několika řežemi ve Vlámsku a jinde, potom třicet tři léta pomatenosti, takové bylo neblahé panování Karla VI. Tento král Francie, kdysi znamenitý, nádhery milovný, vypustil duši v paláci skoro pustém. Kancléř Francie, první králův komoří, jeho zpovědník, jeho almužník, potom několik předních úředníků: takoví byli svědci jeho posledních hodin. K jeho pohřbení byla rozvinuta táž hmotná okázalost jako u Jindřicha Anglického. Ale žádné rodové kníže se neobjevilo při těchto nádherných obřadech. Dne 10. listopadu následujícího nabalsamované tělo bylo nejprve přineseno do Notre-Dame, potom do Saint-Denis. Hned za vozem, když bylo převáženo od Svatého Pavla do kathedrály, kráčel sám pěšky Jan, vévoda Bedfortský. Pak šli vysocí úředníci a zástup lidu.

Lid ve své nevědomé a *nadpřirozené* oddanosti byl věrnější tomuto králi než knížata. Paříž od čtrnáctého století byla již tím, čím jest stále od té doby: jakousi metropolí oposice a francouzským hlavním městem posměvačnosti. Marně pod jeho zraky Karel VI., blázen, stal se hračkou stran, kořistí vítězovou. Marně za celé jeho vlády a ve stínu jeho trůnu všichni nepořádkové, všechny metly, všechny bědy,

v to počítaje i hanbu cizího jha, tíživě kupily se na město a na království. Nikdy ubohý král nesetkal se s ironií nebo s potupou. Nejvíce ponižující a nejuštěpačnější z chorob nepoškodila ani na jediný den v jeho úctyhodné osobnosti kult monarchie.

V den jeho smrti nebylo viděti u lože dokonávajícího manžela Isabelu Bavorskou, královnu francouzskou Filip Dobrý, vévoda Burgundský, nebyl na pohřbu. Ani jeden syn, ani jeden příbuzný. Ale davy drobného lidu — jež tento král utiskoval do úmoru — zaplavovaly hlavní město. »A všechen lid, jenž byl v ulicích a v oknech, plakal a křičel, jakoby každý viděl umírati něco, co by byl nejvíce miloval.« Toho dne, zdá se, byl jistě nějaký otřes v přírodě.

A přece neproléval ponejprv těchto slzí nešťastný lid, provázeje k hrobce jednoho ze svých nelítostných pánů. Ubohý dav myslil, že oplakává nebožtíka. Ve skutečnosti tito pokorní věřící plakali, že viděli mizeti jeden z Trnů bolestné Koruny Ježíše Krista, dohadujíce se nebo tušíce temně ve svých srdcích, že počet jich byl sčítán a že nakonec Syn Boží by neměl již koruny na zemi.

Ze všech králů jediný král Francouzský mohl býti jmenován jeho Zástupcem. Ať byl nebo zdál se býti sebe nehodnější, byl

nesporným prozatímným místodržitelem Kristovým, jsa posazen na jeho trůn, by zaháněl ďábly. Zdál se uzdravovati slepé, němé, hluché, malomocné, kulhavé, mrtvicí raněné a křísiti nebožtíky: jisté obrazy starých vitrají ve velmi skrytých kaplích jakoby to někdy dosvědčovaly. Nepochybovalo se, že by byl měl moc kráčeti po vodách, kdyby byl chtěl, neboť viděli ho často na jeho válečném koni broditi se v krvi mrtvých. Ať jakkoliv a kdykoliv rozmnožoval podivuhodně chléb bolesti, a když dával nějaký strašný rozkaz, věřilo se, že se slyší podobenství Evangelia.

Zástupce Ježíše Krista! jak tomu rozuměla Johanna, určitě takto vyslovujíc všeobecný cit v onom sklonku Středověku. Pomyslil již někdo na to, by vysvětlil Zákonem Salickým toto skvělé Zástupnictví, výlučný to a nezadatelný úděl našich králů? Poněvadž Ježíš byl pravým Velitelem, nebylo možno, aby ho zastupovala žena v tomto zcela božském úřadě, jehož by nebyl býval hoden ani sebe světější a sebe vítěznější rytíř. Duše prosté a věrné to chápaly a neviděly již skoro ani smrtelníka i v sebe méně ctném králi Francie.

Všechny tyto věci jsou daleko. Bylo tehdy mládí. V nedostatku pozemských radostí byly slasti důvěrností s Bohem, jichž neznají již národové moderní, kteří roubovali na strom Vědění vlčí výhonky

Smrti. Ale vzpomínka na toto jaro není úplně setřena, a když ten který básník ji vyjadřuje, slzy starodávné té lásky tryskají ještě z několika samotářských srdcí...

Když Jindřich V. zemřel a jeho synu byly sotva dva měsíce, byl vladařem Francie Jan de Bedfort. Toto kníže nespravedlivé, nečisté a surové jako Prušák dvacátého století, bylo určeno neomylnou prozřetelností, by bylo vždy nešťastným odpůrcem Johanny d'Arc, jíž se nemohl zbaviti, leda zavražděním. Ale před zázračným objevením se této poselkyně Boha neměl před sebou než žalostný plod Karla VI. a jeho Němky. A ještě byla otázka zvěděti, zda nebožtík král ho sám zplodil. Bylo třeba zjevení Světice, by rozptýlila tuto nejistotu.

Jaké postavení pro tohoto dědice trůnu Francie, jejž jeho nepřátelé nazývali posměšně, však správně, králem Bourgesským! Ani vojáků, ani peněz, ještě méně karakteru, »málo statečnosti«, praví Chastelain, »a vždy ve strachu násilné smrti«, neukazuje životnosti leda k zábavě a jakousi otupělost k jednáním a nebezpečím. Angličané byli pány Normandie a velké části západní Francie, Flanderskem vládl vévoda Burgundský, a největší zrádce z pánů, Jiří de la Trémouille, vládl jeho vůlí. Nezdar Cravantský a zvláště pohroma Verneuilská nadobro ho ochromily. Marně, jsa ještě dauphinem, schválil, ne-li poručil,

zavraždění Jana Nebojsy, též vraha, násilného uchvatitele moci a rozdmychovatele občanské války, který se nebál r. 1416 vyjednávati v Calais s Jindřichem V., vítězem u Azincourtu, odpoutávaje takto na království hanbu a metlu vpádu. Tato poprava smělého lotra, jíž se nedostávalo jen právnické formy, teprve zostudila mladé kníže, poněvadž osvobodila krále Anglie od jeho nejhroznějšího soka a přivodila ohavnou smlouvu Troyeskou, která Francii poangličovala

O sto let později, 1521, František I., cestuje Dijonem, navštívil Kartouzu, bývalý to hřbitov vévodského domu Burgundského. Tento král Francie, potomek Ludvíka, vévody Orleanského, bratra Karla VI., zavražděného r. 1407, chtěl si prohlédnouti zblízka tělesnou schránku Jana Nebojsy, vraha jeho předka, jež od řeže u mostu Montereauského byla tam přenešena. Při pohledu na děsnou trhlinu, která prorvala lebku vévody Jana, František I., znalec ran bodných i sečných, vyslovil podiv nad velikostí rány. *„Sire“*, pravil mu kartuzián, který ho provázel, *„ano, touto děrou Angličané vešli do Francie.“*

Možno-li míti nějakou omluvu pro ochablost duše Karla VII., jenž byl nazván *Vítězným*, poněvadž jiní — a jací jiní! — mu znovu dobyli jeho království, onu kardinální a hyperbolickou omluvu nejodpor-

nější bahnitosti a nejčernějšího nevděku, třeba ji hledati nejprve v jeho původu dítěte pomatence a prostitutky, potom v krvavém víru obludných nesouvislostí, které ho obklopují od kolébky.

Knížecí dítko, narodivši se 21. února 1403 v královském paláci u Svatého Pavla, mělo ihned svůj příbytek nebo obytnou čtvrt velmi blízko odtud v paláci Petit-Musc nebo *Pute-y-muce* — jehož pouhé jméno jest dostatečně evokační Hrabátko Ponthieuské — takový byl jeho titul až do dne, kdy smrt jeho starších sourozenců ho učinila Dauphinem — žil tedy svá první léta obklíčen ovzduším vybraných orgií, na něž si uchoval vzpomínku, aby si úkoly těchto hodin opakoval jako pilný žák až do svého hanebného stáří. Dostalo se však i jiných obrazů jeho dětství.

Zajisté neviděl zahrdlení, nebo, bychom se lépe vyslovili, zrasování svého strýce Orleanského, za živa po řeznicku rozsekaného z rozkazu Jana Nebojsy, ale jistě slyšel nesmírnou vřavu, která se strhla potom, a strašnou bouři občanské války, která z toho vzešla. Jsa pak svědkem hrozného soupeření Armagnaků a Burgunďanů, viděl zdálky nebo zblízka ohavnost Hlaváčů, předchůdců strašných »řezníků« zářijových v 92., a větší ještě ohavnost, když zaplavili jeho dědictví Angličané,

kteří přilétali jako krkavci, opojení ještě ohromnou řeží Azincourtskou.

Když vyrostl, a aby zahájil své jinošství, dal zavražditi v Montereau vévodu Burgundského, asi odvetou za nedávné vraždění Armagnaků, ale jistotně proto, by zkoncoval s palinodiemi tohoto zlého člověka, který mohl v tu neb onu chvíli vydati Francii cizincům. A tak se octl před Jindřichem V., Bedfortem a svou hroznou matkou. Vidění panické!

Přes to, podporován jsa válečnou udatností několika neohroženců, takových jako Dunois, veliký Levoboček, Richemont, d'Alençon, Poton de Saintrailles a báječný Štěpán de Vignolles, přezvaný La Hire, tolik naháněl strachu, vlekl se bídně až do příchodu Johanny d'Arc, a ta ho zase musela vléci jako mrtvolu až k poslednímu stupni trůnu Francie, kamž ho přiměla vystoupiti. Nic podobného se nespatřilo, aniž se asi již kdy něco takového uvidí. Byl příliš nedochůdčetem pro tuto velikou dceru lidu a heroický Středověk končil příliš její osobou.

Když bylo třeba začít postrkávati tohoto krále, stojatého jako bahnitá voda, od něhož se nežádalo, než aby přinesl na chvíli oběť svých pitomých zábav, aniž mu bylo učiniti jediného bojovného gesta, tu nastalo Johannino mučednictví. I po zázrač-

ném vyproštění obleženého Orleansu, po Patay, po Troyes, po divotvorném jeho pomazání na krále, kdy již neměl než vztáhnouti ruku, aby si vzal Paříž a stal se pánem Francie, ještě se ošívá jako před něčím nejistým, dopřává sluchu dvěma nebo třem lotrům, jejichž radou pohrdne a vrací se do svého kaliště.

Když Johanna, šeredně zrazená, jest konečně zajata těmi, kteří se již před jejím jménem třásli, Karel VII., který ji mohl osvoboditi, jen kdyby se byl poněkud chopil nesmírných výhod, jež plynuly z činů zázračného dítka, tento král, jehož musela z bláta vyrobiti, který, kdyby byl býval měl v sobě atom rytířství, byl by se jistě pro ni vrhal v nejsmělejší podnikání, neučinil ani kroku a dále dřepěl pod svým La Trémouille až do opozděného dne, kdy byl nucen obětovati tohoto svůdce blití a mrzkosti.

Jiří Chastelain, skvělý historiograf vévodů Burgundských, nepřítel ostatně Johanny d'Arc a Francie, učinil ve třech slovech podobiznu Karla VII. »Měl«, tak praví, »tři vady: *muableté* (nestálost, měnivost), *diffidence* (nedůvěřivost) a *závist*.« Málo záleží na tom, že mu propůjčuje v náhradu jisté dobré vlastnosti. Toto stačí k hanbě knížete. Pomyslete si jen tyto tři neřesti u nějakého rolníka nebo ševce, a nabudete pojmu o špatném člověku. Libo-li

vám připojiti k tomu nesmírnou pýchu, břídil ten stane se naráz Vilémem II. Výborné to vlohy, by skončil svůj život ve sviňstvech, a Karel VII. toho neopomenul. Jest pravda, že není možno vyčítati mu velkou pýchu. Všechno bylo mrňavé v tomto Zástupci Kristově. Ale vady zaznamenané Chastelainem, povzbudily ho aspoň ke dvěma nepodobným bezprávím: nepochopitelné opuštění Panny Orleanské, která mu dala království, a obludný proces s jeho věřitelem Jacques Coeurem, který mu dvacetkráte pomohl z nouze.

Nezbývalo již tomuto panákovi, než konečná hniloba Ludvíka XV., který nevynalezl více Jeleního Parku než dělový prach. Tvrdí se, že Paní Kráska, Agnès Sorel, trochu mu pozdvihla srdce, čemuž se mi těžko věří. Po smrti této oslňující kuběny, *měnlivý* Zástupce Syna Božího, dosazený na trůn Johannou d'Arc, a kat Jacques Coeura, zemřel v náruči čtyřicítky *čestných* děv, jež po pořádku byl svedl a s nimiž se dělil o svou nákazu.

II

Andělská

ANDĚLSKÁ.

Podle *bestiářů* heraldické vědy Likorna (Jednorožka) jest jakási konikoza bílé barvy a bez poskvrny. Toto neohrožené zvíře nosí na čele na způsob rohu jakýsi podivuhodný a strašný meč. Jsouc obdařena rychlými nohami, posmívá se lovcům a jejich smrtivým střelám a neustupuje ranám bodným. Střetne-li se však na pasece lesní s nějakou mladou dívkou, náhle Likorna se zastavuje. Jest poslušna hlasu panny, sklání pokorně do jejího klína svou bílou hlavu a nechává se snadno chytiti slabýma rukama tohoto dítka.

Poněvadž Likorna jest *podlohou* (podpěrou) znaků staré Anglie, někteří zpodobili tuto legendu k zázračné historii Johanny d'Arc. Nevzpírám se tomu, ale neposkvrněná bělost tohoto zvířete snu — které žije opravdu, jak se tvrdí, v neprozkoumatelných horách Birmy — poněkud mne tísní. Roucho tak čisté, jsouc

přisuzováno Anglii, rozrušuje mne, a také nikterak nevidím, že by tento zpupný národ se dal zkrotiti nevinností.

Angličané v patnáctém věku byli tím, čím jsou ještě dnes Němci Viléma II.: dravá, loupeživá, hrabivá a krutá hovada, nepřístupná jakékoliv šlechetnosti, jakékoliv dobrotě, jakékoliv spravedlnosti, nezranitelná ve své pýše tlustokožců, stejně neschopná nějakého čackého rytířského činu jako prvopočátečního rozlišení Krásy nebo Velikosti, šeredná potvora, již bylo nezbytno zničiti nebo vypuditi. Přece však tato legenda vyjadřuje zvláště nadpřirozenou okrasu a zářivou sílu, již Středověk přisuzoval panenství.

»V době Johanny d'Arc,« praví jistý historik, »a v mnohých krajích Francie vlastně tak řečené, vládl velmi znamenitý obyčej. Když odsouzenci na smrt kráčeli k popravišti, stávalo se často, že některá mladá dívka, vidouc táhnouti mimo průvod, cítila se hnuta obětovným soucitem. A tu žádala si veřejně jednoho z bídníků, by se za něho provdala. Toto vyzvání mělo moc odročující: následoval odklad popravy. Brzy pak listy toho kterého knížete, jimiž byla udělována milost, byl zrušen trest vynešený. Možno uvést věrohodnou řadu potvrzených a četných takových událostí. Bylo též konečně obecně známo, že Ďábel nemohl míti vlivu na ženu nebo na dívku,

pokavad ji nezbavil jejího panenství.« A tuto podivuhodnou výsadu mohla přenésti ve způsobě udělené milosti na kteréhokoliv zbojníka, jehož se jí zlíbilo si vyvoliti.

Vyvolencem Panny Orleánské byl král Francouzský, nikoliv proto, by si ho vzala za muže, ale proto, by se stal aspoň mužem, a by se neminul se svým osudem vítěze *per procuram*, což jest jakýmsi zázrakem, jejž historikové těla a bláta neopomenuli přisouditi Anežce Sorelové patnáct let po tom, co naše rekyně sama sebe vydala v oběť.

Průvodčí a vrstevníci Johanniny přezvali ji *Andělskou*, a Dunois, hrdý Bastard Orleánský, nebál se prohlásiti, že vidí v ní cosi božského. Toto cosi krotilo, zjemňovalo neuvěřitelně tyto sveřepé routiery války Stoleté. Nejdrsnější a nejnásilnější ze všech těchto mužů, La Hire, sám byl podmaněn. Zmohla u něho, čeho celá anglická armáda, ba ani hrozba smrtí by byla u něho nezmohla, totiž že se vzdal svého zapřisahání a proklínání. Známa jest modlitba tohoto zuřivce před rozhodnou bitvou: »Bože, prosím tě, abys učinil dnes pro La Hira, co bys chtěl, aby La Hire učinil pro tebe, kdyby byl Bohem a kdybys ty byl La Hirem.« »A myslil«, dodává kronikář, »že se velmi dobře modlí a říká.«

Zdá se, že měl pravdu, neboť Bůh nežádá více od válečných strojů. Hrozné to

dítě bitev, jež nemohlo se obejíti bez *sa-krování*[1] ať při čemkoliv, což, zdá se, jest k vítězství nevyhnutelno, Johanna uměla mírností zmoci na tolik, že nepřísahal v její přítomnosti leda *skrze svou hůl!*

Zákon však nebo právo, povinnost nebo poslušnost, takové pojmy nevstoupily nikdy na mysl tohoto válečníka. A přece, kéž by mu byli bývali ostatní podobni! La Hire skoro sám přijal upřímně a bez nízké závisti Děvu nebem poslanou, odlišuje se tak od jistých vůdců, »studenějších a zdrženlivějších pánů«, jejichž ohyzdná řevnivost pronásledovala svatou dívku až do smrti.

Johanny d'Arc nelze pochopiti bez Nadpřirozena. Nebyla toliko přečistou pannou. Její čistota byla sdílná, útočná, osvěcující jako živý plamen. Nejnekajícnější *žoldáci* stávali se cudnými, patříce na ni. Mohla spáti klidně mezi nimi jako oslňující »holubice s křídly stříbřitými«, o níž jest řeč v žalmu. Jsou k tomu výslovná a překvapující svědectví.

Když katané svaté Lucie, rozhořčeni jejím panenským slibem, jímž zasvětila své tělo, jak pravila, v chrám Ducha Svatého, chtěli ji vléci násilím v jakýsi hampejz, Duch Svatý, vypravuje *Zlatá Legenda*, u-

---

[1] hříčka slovní, neboť zde třeba mysleti nejen na *klení*, ale též na posvěcování.

činil ji tak těžkou, že tisíc mužů a padesát párů volů nemohlo jí pohnouti.

By Johanna byla zdolána, síly celého vesmíru nebyly by k tomu bývaly stačily. Anglie na to vyplýtvala všechno úsilí, o to se rozbíjela, na tom se znectila, a sotva dnes ještě dlouhost pěti století a rozum převyšující zázrak německého bídáctví mohou polehčiti vzpomínce na děsný zločin, spáchaný na Vieux-Marché (Starém Tržišti). Co činilo tehdy Johannu tak tíživou Angličanům, to byla v její osobnosti váha svědomí celého národa, jejž vyvolil Bůh k nejvyšším projevům Své Slávy, váha království, které se zdálo větším než země a jež osvětlovalo slunce Ráje!

Historická postava Panny Orleánské podobá se neskonale sladké a čisté vitraji Zvěstování, jíž by se byl čas ni barbaři z veliké uctivosti nedotkli. Jest to azur Francie a ohnivá barva její popravy, rozptýlené v líbezném záření kolem této postavy mučednice. Vlivem sublimního zmatku zdá se býti zároveň andělem zvěstovatelem a velmi poslušnou pannou, přijímající pokorně strašný meč, který bude pro příště zastupovati její hezoučké vřeteno přadleny. Zprvu nechápe, čeho se od ní žádá. Nezná dějin Francie, nezná války, ani hnusných pletek politických. Neví nic, leda že Bůh trpí ve svém lidu a že jest velká běda v Království, jež si kdysi vyvolil, od doby

svého bolestného Umučení v noci velikonoční, když *Kohout* zazpíval. A tu vstává klidně, rozhodně, jako dobrá děva Boží, a vedena svými Hlasy, stává se ihned nepřemožitelnou válečnicí, vůdkyní nejvyšších knížat a jejich neomylnou rádkyní. Když osvobodila Francii, nechybělo jí, než aby sama byla osvobozena od svého poslání, a poněvadž jest z Ducha Svatého, toto druhé slavnější osvobození nemůže se státi leč ohněm po předchozích hrůzách nejhanebnějšího procesu, jaký kdy poděsil lidi od nevýslovného procesu Našeho Pána Ježíše Krista!

Svět neustává ve svém běhu. Věkovitý, nepamětný pochod silných a utiskovaných, nespravedlivých a nevinných, jež deptají, ke společné jámě Věčnosti. Historie není než jakýmsi křikem bolesti ve všech stoletích. Tak jako by ani nebylo bývalo Vykoupení. Člověk by byl pokoušen v to věřiti, kdyby občas neobjevovaly se zázračné bytosti, jež jakoby říkaly, že Všemohoucnost jest na čas neurčitý zajata, že Svrchovaná Spravedlnost jest prozatím spoutána a že lidé dobré vůle jsou povinni propůjčiti úvěr svému Bohu. Bytosti útěchy a naděje, svými činy předobrazující budoucnost, nepomyslitelné velebnosti, jež Písmy byly zvěstovány.

V hodinu, kdy píšu tyto řádky, půda Francie je příšerně zamořena heretickými

barbary, dosti podobnými Genserichovým ariánským Vandalům, vedle nichž klasická hovada Attilova nebo Alarikova podobala se ovečkám. Soustavné hubení obyvatelstva a měst, s doprovodem nejhorších ukrutností.

Starý historik Lebeau, vypravuje o přívalu těchto démonů do římských provincií Afriky, vyjadřuje se takto: »Jejich slepá zuřivost zničila napřed to, co chtěla vzíti v držení potom, a začali zakládati svou říši, činíce z ní *širou poušť*. Nejsmavější krajina světa a nejúrodnější, zalidněná kvetoucími městy, obohacená bývalou zámožností, byla zpustošena železem, ohněm a hladem. Nic před nimi nenašlo milosti.« Oni též se pravili býti přáteli Božími, prohlašujíce, že jakási vnitřní síla je žene.

Na vzdálenost patnácti set let jaké přesné vidění německé války! Angličané patnáctého věku, nikoliv ještě heretičtí, byli mnohem méně hanební než naši Prušáci Lutherovi. Ale chtěli království Ježíše Krista, který poslal proti nim dítko, andělskou dívenku, aby pochopili, že jest to opravdu nemožno. I nyní odpoutaní kacířové budou vypuzeni, až zase na ně obejde, a to způsobem úděsným, nikoliv nějakou pannou viditelnou a slabou podle své přirozenosti, ale jinou Pannou neviditelnou a Všemohoucí, jejíž zázračné zakročení asi Johanna d'Arc předobrazovala.

Jest pravda, že Francie jest dnes skoro bez Boha, a že jest jí třeba podstoupiti na potrestání za své zpronevěry hrůzy přítomné hodiny, bez ujmy trýzní agonie, jež se možná dostaví po této válce, nepolepší-li se — což se, běda! málo pravdě podobá.

Ježíš Kristus však nemůže býti přemožen ani oklamán. Přijde tedy Sám, nebude-li míti nikoho, koho by poslal na svém místě, a to bude to Příští, čekané všemi žhnoucími Lásky, Příští slavné a neodhalitelné!

III

Zázrak

ZÁZRAK.

Špatně by znal historii Francie v první třetině patnáctého věku, kdo by byl toho domnění, že mezi Francií a Anglií byla prostá dvojnost citů nebo vlivů, normální antagonismus více nebo méně násilnický. Bylo zlo větší než sám vpád, a to příliš dobře věděl vévoda Bedfortský, který vládl od smrti Jindřicha V., svého bratra, krá= lovstvím napolo dobytým.

Podle výrazu Alaina Chartiera Francie byla »jako moře, v němž každý má tolik panství co síly«. Byla to hluboká anarchie s nesčetnými proudy, stále zmítaná, stále hrozivá a obydlená vynořujícími se oblu= dami, jejichž zuřivosti nestavěla se v cestu žádná mocná hráz.

Váleční lidé před příchodem Johanniným neznali kázně. Byly to různící se rozbíhavé tlupy, bez soudržnosti, měnlivých rozmarů, neschopné věrnosti a bouřící se proti po= bízení jediného vůdce. Vůdci sami, nezna=

jíce vyšší vrchnosti, neuměli si vždy vymoci poslušnosti. Rodová knížata, zkušení generálové pokoušeli se marně o to, by přetvořili tato uvolněná, rozptýlená a rozdělená hejna v pravé občanské vojsko. Ani v Orleansu nepodařilo se Dunoisovi přemoci soupeření a různice. Ukázal se toho následek v pověstném dni *Sleďů*, v bitvě, již bylo možno snadno vyhráti a jež byla hloupě prohrána, a po níž Orleans ocitl se ve stavu zoufalém.

Naprosto nebylo národní armády. Vojáci většinou byli sbíráni v cizině. Byli to Skotové, které zášť proti Anglii a chtivost plenění vábily do Francie. Rok co rok vyjížděly lodi najímat tyto dobrodruhy. Byli to též lombardští lučištníci v službách domu Valentiny Milánské, Aragonci, Gaskoňci, Armagnakové, vojáci nikoliv Francie, nýbrž Douglasovi, Stuartovi, Viscontiho.

Smutný náš král složil v ně svou důvěru a tito námezdníci, ostatně špatně placení, velicí plenníci a znásilňovatelé žen, kteří žili krutě ze země, nebyli věru tím, čeho bylo třeba, by jeho věc dobyla si přízně u národa. Páliti chaty, vesnice, kláštery, městečka, ba i města, to bylo válkou takovým lidem jako Prušákům lépe vyzbrojeným r. 1914. Hubiti děti, mrzačiti mladé lidi, zhovaďovati mladé dívky, počestné ženy, a rozsekávati je v kusy, znásilňovati

jeptišky, rdousiti starce, to jim bylo válkou. Rozbíjeti relikviáře a posvátné nádoby, obraceti v stáje znesvěcené kostely, to jim bylo válkou. Historická svědectví o tom jsou mnohá, svorná, nevývratná. Stačí čísti kronikáře té doby... Nejchmurnější obraznost bude překonána.

Vzácní opravdoví obhájci, seskupení kolem málo povzbuzující osoby panovníkovy, neměli větší hodnoty než tito nesnesitelní cizinci, a Karel VII. skoro sám a čím dál tím více král Bourgesský, viděl, jak den ode dne se sesychá nepatrná částka jeho království, jež mu ještě zůstala věrna. Knížata a krajští správcové, lhostejní k tísni tohoto bezbranného titulára nejvyšší moci, jednali s dokonalou neodvislostí, shrabujíce pro sebe, co mohli. Hrabě Clermontský v Auvergni, maršálek Séverac v Languedoku vedli si po panovnicku. Hrabě de Foix nestoudně zrazoval. Renát Anjouský, vévoda Barský a bratr královnin, kupčil s Angličany, pány největší části Šampaně. Vešlo již v obyčej, že ze země Francouzské každý si smí vzíti, co urve a schová. Důsledkem takových nepořádků bída byla děsná a připomínala nejhorší dni století předešlého.

Čtemeť v *Deníku jistého Občana Pařížského* z let 1419—1421: »Byli byste slyšeli v celé Paříži žalostné nářky, malé dítky, any křičí: »Umírám hladem!« Bylo možno

viděti na jednom hnojišti dvacet, třicet dítek, chlapců a děvčat, již vypouštěli duši hladem a zimou. Smrt kosila tolik a tak rychle za sebou, že bylo třeba kopati na hřbitovech velké jámy, do nichž byli po třiceti po čtyřiceti házeni, jako se nakládá slanina, a pak sotva prstí poprášeni. Kdo hloubili jámy, tvrdili, že pohřbili více než sto tisíc osob. Ševci spočítali v den schůzky svého cechu nebožtíky od svého řemesla a nalezli, že jich pohynulo dobrých osmnáct set, jak mistrů, tak učňů, v těchto dvou měsících. Hejna vlků pobíhala po krajinách, vbíhajíce v noci i do Paříže, by odtud vynášeli mrtvoly ... Rolníci říkali si mezi sebou: »Utecme do lesů s divokými zvířaty ... Sbohem, ženy a děti ... Dělejme, co dovedeme nejhoršího ... Vzdejme se do rukou ďáblových!« A takové to bylo skoro všude.

»Žádný národ nesestoupil hlouběji do oblastí smrti«, pravil Michelet. Francie se již zdála mrtvou. Čtvero koní Apokalypsy, Bílý, Ryzí, Vraný a Plavý pádili po ní se svými úděsnými jezdci. První ozbrojený strašným Lučištěm a všecek blýskající korunou vítězů, druhý mávající Mečem zhouby, třetí strašnější, držící ve své ruce Váhu Soudu, čtvrtý konečně na siném koni, sama Smrt s průvodem Pekla. Do chudičkých kostelíků, dosud ještě nevypálených nebo nezneuctěných, zaléhaly

z venku prudké poryvy strachu a zoufalství. Co zkroucených paží nad hlavami! Co rukou k nebesům lomilo! Co vzlyků a slzí u stupňů oltářů všech starých svatých Francie, před staletími zesnulých, a jaká běda v celém tom království, jež přestali již ochraňovati! . . . *Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine?*

Praví se, že smrt jest odloučením se duše od těla. Obecné rčení, jež zvykem jakoby se bylo stalo jasným a jež jest naprosto nepochopitelno. *Non est mortua, sed dormit:* »Proč pláčete a rmoutíte se? Tato mladá dívka neumřela, ale spí,« pravil Spasitel, a křísí dceru správce synagogy. Kde byla duše Francie, jejíž tělo leželo po způsobu mrtvol a o níž se myslelo, že jest mrtva, když toliko spala?

Duše Francie byla v Domrémy a jmenovala se Johanna d'Arc.

VI

„Dii estis“

»DII ESTIS«.

Radostná, mladistvá, skvělá duše! Úžas a zděšení anglické byly nevýslovny. Soudilo se o Francii, že jest sešlá, vetchá, ne-li již dokonale mrtvá, a hle, najednou se zjevuje, oslňující mladostí.

V žádné době u žádného národa nebylo nikdy nic takového viděno. Sama Anglie, která si namlouvala, že nad ní panuje, nevzpomínala si, že by také byla kdy mladou, jsouc jakýmsi bastardem, zplozeným z velmi starých národů, jejichž zchátralost byla při narození naň přenešena. Ale tento národ francouzský nezdál se skoro ani s tohoto světa, a bylo možno věřiti, že »nemá otce, ani matky, ani rodokmenu, ani počátku, ani konce svých dnů«, jako tajemný král Sálemský, jehož svatý Pavel »spodoboval k Synu Božímu.«

Zjevení opravdu nadpřirozené, tato pasačka z Domrémy, v níž Francie tělem byla učiněna a jež neměla sestárnouti!

»Není možno,« říkali Angličani, »aby tato dívka náležela rodu lidskému! Jest to stvůra Ďáblova! jest to čarodějnice!« Umíněně stáli při této myšlence, odpírajíce věřiti, že by bylo možno býti tak mlád a tak nepřemožitelný.

Takové jest dnes smrtelné zklamání Německa, přece příliš stařeckého a příliš hňupovitého, by věřilo v démony, kteří je mají zjevně ve své moci. Vražedné a odpadlické Německo diví se, že nalézá Francii mladistvou a strašnou, Francii, o níž se domýšlelo, že jest ochrnulá stařobou. Jest tu něco, čeho neumí rozlíšiti, ale barbarská zběsilost, která je pudila zničiti město Remeš, prozrazuje nejvýznamnější rozrušení a jeho zmatek.

Pudem, aniž vědí a aniž rozumějí, — jako zvířata pouště cítí velmi zdaleka živý pramen, který co nevidět zadupou — německá hovada vrhla se k zázračné Basilice, jež byla srdcem Francie tehdy, když Johanna d'Arc dala v ní pomazati jejího krále. Ovšem uplynulo pět set let od té doby a Johanka d'Arc změnila místo, na způsob »ptáčete, jež se stěhuje do hor«. Také není již krále. Králové sami se utratili, rozprášivše se a sklesše v úroveň davů. To nevadí. Čichali tam snad pustošitelští bisoni nějaký drahocenný zbytek toho elixiru dlouhého života a ustavičného mládí, jemuž se podivili Angličané. Toho nesmě-

lo býti, a Johanna by byla znovu zabita, zabita ohněm, kdyby to bylo ještě možno.

Ale naše Dívenka jestiť nevadnoucí passiflorou a nepomine, právě jako Slovo Boží nepomine. Barbaři to nakonec snad pochopí, až oheň, jehož tak ukrutně zneužili, obrátí se proti nim, osvětluje jejich sveřepé tváře a nehynoucí postavu panny, kterou potupili.

Tato výlučná výsada Francie jest tajemstvím. Ať jsou jakékoliv její zpronevěry nebo její zločiny, znova ožívá pod nožem trestajícím ... Pozorujte tedy a zamyslete se! Bůh nemá než Francii! Kdyby ona zahynula, Víra by snad ještě někde živořila, byť v nějakém polárním koutě, se zimomřivou Láskou, ale nebylo by již Naděje! ...

Čas je jakýmsi klamem a mamem Nepřítele lidského pokolení, jehož uvádí v zoufalství trvání duší. Jsme stále v patnáctém věku, jako v desátém, jako v ústřední hodinu Oběti Kalvarské, jako před příchodem Kristovým. Jsme vskutku v každém záhybu mnohobarvé zástěry starodávné Historie. Přes smrt jsme jistým způsobem věčni, jsouce Bohy, jak jest psáno: *Ego dixi: Dii estis.* Kdyby se nemyslelo na Francii, co znamená toto Slovo Ducha Svatého? Lidstvo není vysvětlitelno a hodno zájmu leda skrze Francii. *Arbor de fru-*

ctu suo cognoscitur. Jest plodem stromu národů. Všechno bylo učiněno pro ni, aby jednoho dne vše bylo učiněno skrze ni.

Plémě židovské, jež bylo jindy Národem Božím, a jež jím ještě jest v mystickém smyslu, jsouc od přirození kněžské a lnoucí k Svatosti jako zjev nahodilý k podstatě, Plémě židovské, stavší se světovou kajícnicí, úžasem plní zemi po dvacet století svou vytrvalou a červivou paralysí, vyčkávajíc hodiny, až její Prvorozený mu přikáže, by vstalo a vzalo »lože« své a odneslo si je do svého domu. Ale Francie jest adoptivní dcerou s tajně udílenou předností odjakživa, která nebude nikdy potřebovati lože, majíc pro vždy nevěděti o ochrnutí.

Má všude své hluboké kořeny: v staré Asii, v podzemních kryptách Egypta, v jeskyních Thessalských, v Katakombách Římských, podle všeho i v srdci pohlcené Atlantidy a pod neproniknutelnými spoustami Ztraceného ráje. Vzpomíná si, že se klaněla všem modlám a že je po pořádku rozbíjela, v to pojímajíc i svůj vlastní obraz, jsouc zároveň neučenlivou a duchaplnou, vzpurnou a kajícnou, jako mazlíček, jehož jest nesnadno potrestati.

A přece bývala trestána, často krutě ztrestána. Dnes se to na ni sype jako krupobití, podle všeho i zítřek čeká se svými metlami, a *Rámě,* které na ni dopadne,

bude těžší než ochrnulá ruka německého císaře. Nic nevadí, bude jí na konec vše odpuštěno, poněvadž mnohem více milovala než kterákoliv jiná země a protože její zářící mládí jest tak neodolatelno jako její odvaha.

Co chcete, by mohla proti národu, jenž zplodil Johannu d'Arc, ožralá horda, jež se předevčírem zlíhla na luteránském hnojišti, a z níž v několika dnech nebude již než pásmo horstev mrch? Horší nebezpečí hrozí Francii, a největšího zázraku nebude příliš, by ho byla uchována. Třeba ty to víš dobře, ó slavný Kriste! by se dostalo úplné amnestie této Magdaleně Zahrady Vzkříšení, poněvadž jest tak nezbytna tvé velebnosti jako rovnováha nebeské klenby!

V

Epopeja

EPOPEJA

Tato kniha nechce a nemůže býti historií Johanny d'Arc, historií, hanebně skrývanou a znetvořovanou po čtyři století, sotva známou teprve šedesát let vážnými výzkumy, k nimž dal podnět Jules Quicherat. Osoby, dychtící dokonale se o ní poučiti, mohou se uchýliti do knih, uvedených na konci tohoto svazku. Stačí mi načrtnouti zběžně hlavní linie.

»Ve století čtrnáctém a patnáctém,« praví Siméon Luce, »kastelánství Vaucoulerské, obklíčené na severu panstvím Commercy, na západě a na jihu panstvím Barroisským, na východě Lotrinskem, od něhož bylo odděleno tokem Mosy, obsahovalo jistý počet vesnic, stupňovitě rozestavených na levém břehu této řeky, podél staré římské silnice z Langres do Verdunu, která se hadovitě vinula na úpatí řetězce úbočí neb pahrbků, tehdy pokrytých lesy na hřebeně nebo již posázených po sva-

zích vinicemi, a obtáčela zelenající se lučiny mosského údolí. Vesnice Domremy, domovina Johanny d'Arc, byla v nejjižnější části tohoto kastelánství, zastrčená jako do nějakého kouta mezi Lotrinsko a Barrois. Na počátku čtrnáctého století náležela mladší větvi slavného šampaňského rodu Joinvillů. Ale r. 1335 po jakési dohodě s Filipem VI. bylo toto kastelánství postoupeno králi Francie . . . Třicet let potom, r. 1365, Karel V. zvláštním dekretem nařídil, aby hrad i vesnice, připadlé rodu Valois, »byly od té doby podstatnou částí královských statků a by byly přivtěleny neodlučně, nezrušitelně a přímo koruně Francouzské.«

Johanna d'Arc, narozená r. 1412, byla tedy Francouzka a původu vpravdě francouzského.

V tomto kraji víra katolická byla živá a silná, a malá Johanka, jak ji nazývali, započala svůj úžasný život ustavičností na modlitbě pokorných a maličkých. Dům jejich rodičů přiléhal k hřbitovu, okolnost málo známá, která by snad vysvětlila neobyčejnou hloubku její zbožnosti a ten nádech melancholie, vlastní velikým předurčencům, jimž její radostná mysl nevinného děvčátka zdála se často zasmušována. Bylo třeba, aby tato panovnická duše měla své nejmocnější kořeny mezi nebožtíky.

Čteme ve výpovědi Dunoisově při rehabilitačním procesu, že Johanna měla jednoho dne vidění, v němž uzřela svatého Ludvíka a „svatého" Karla Velikého, ani prosí Boha o spásu krále Karla VII. a za osvobození Orleansu. Nepravila vše, a nemohla asi všeho vypraviti, ale možno se domnívati, že srdce této slavné panny bylo jako katedrála, do níž nejskrovnější i největší nebožtíci přicházeli zpívat první nešpory blaženého dne Osvobození.

Když válka, která byla tehdy všude, zavlekla do údolí horní Mosy vraždu a požár, a když Johanna viděla na vlastní oči šílený útěk svých ubohých spoluobčanů, hledajících se svým dobytkem útočiště v sousední tvrzi, pocítila velkou bídu království, vznítila se v ní a kolem ní nadlidská jasnost, a uslyšela s nebe Hlasy. Archanděl svatý Michael, stálý ochránce Francie a zvláště rodu Valois, potom veliké světice Pomocnice, Markéta a Kateřina, se jí zjevili, řkouce, že má opustiti rodiče a rodnou ves a odebrati se z ustanovení krále nebes ke králi Francie, který jí dá bojovníky, by jimi osvobodila Orleans. Jdi! děvo Boží, jdi! šlechetný dauphin jest pravá krev Francie!

V této době před pomazáním na krále v Remeši Karel byl ještě dosti obecně zván Dauphinem. Bylať tu i tam, ba i v srdci tohoto knížete, mučivá pochybnost o legitimitě jeho narození.

Naše ubohá pasačka, žasnoucí zprvu a přirozeně poděšená takovým posláním, chápe, že má poslechnouti. Dvakrát nebo třikrát zhurta byvši odbyta Baudricourtem, drsným hejtmanem Vaucouleurským, dostala na konec po týdnech pokořování a hlodání zbrojný průvod. »Přišla jsem sem, pravila Janu Metskému, který byl jedním z jejích průvodčích, poněvadž tu jest *Komnata Králova*, protože Vaucoulersy jsou městem královským, aby Robert de Baudricourt mne ráčil dovésti nebo dal dovésti ke králi, ale on nedbá mne ani mých slov. A přece jest nezbytno, bych stála před králem, i kdybych si měla nohy po kolena uběhati, neboť nikdo na světě, ani král, ani vévoda, ani dcera krále Skotského nemůže zpět dobýti Francouzského království, a ať se nečeká odnikud pomoci, leč ode mne. Zajisté, raději bych dále předla se svou matičkou, poněvadž to, nač jdu, není mým zaměstnáním, ale jest třeba, bych šla, a bych to vykonala, protože Bůh chce, bych to vykonala.«

Odjíždí se šesti oddanými a uctivými společníky, kteří v ni věřili. Ale jaká cesta! Asi 150 mil, a k tomu ještě okliky, po území válečném, přerývaném toky řek, zježeném posádkami a polovinou v zemi nepřátelské. Jedině naše Děva se jeví nepřístupnou jakémukoliv citu strachu, a když se jí mluví o nebezpečenstvích, jimiž

jí bude projížděti, odpovídá s jistotou, že její cesta jest otevřena a kdyby se nepřítel naskytl a chtěl ji zastaviti, Bůh její Pán dovede jí raziti cestu až k Dauphinovi, jehož má dáti pomazati na krále. »Právě proto jsem se narodila,« říkala co chvíle. Bez nehody jedenáctého dne vskutku přijíždějí do Chinonu. A teď začnou skvělá protivenství.

Bylo záhodno dostati se k slyšení a to nebylo snadno. Převládajícím rysem povahy Karla VII. po celý jeho život, rysem, jenž byl vepsán do jeho tváře a jenž se jevil v jeho očích, byla nedůvěra. Ač ještě mlád, tato duševní vada byla u něho zvláště význačna. Po třídenním úzkostlivém šetření a poradách svolil ji přijati, nikoliv však sám přímo tváří v tvář. Každý ví o první zkoušce: jak král se skrýval mezi pány nádherně oděnými, a jak Johanna, která ho nikdy neviděla, šla bez rozpaků přímo k němu.

»Šlechetný dauphine,« praví, »jmenuji se Panna Johanna a král nebes po mně vzkazuje vám, že budete pomazán na krále a korunován v městě Remeši.« A brzy potvrzuje překvapující svrchovanost tohoto slova, dávajíc důvěrně králi od Boha nejpřesnější odpověď na jednu modlitbu, jíž nikdo nemohl znáti.

V kterousi hodinu krajní úzkosti, když zvěděl, že Angličané právě oblehli Orle-

ans, poslední naděje koruny Francouzské, a uvažuje o příslovečné hanbě své matky Isabelly, žádal v taji své modlitebny, by mu Bůh svatého Karla Velikého a svatého Ludvíka jasně nějak projevil, zda jest opravdu *legitimním* dědicem trůnu. Nic přesvědčivějšího než zázračná pronikavost poselkyně. „*Pravím ti,*“ prohlásila Johanna s prostou velkolepostí, „*pravím ti vzkazem od Pána, že jsi pravým dědicem Francie a synem královým.*“

Karel nemohl již otáleti. Ale to nepostačovalo. Bylo třeba, aby nikdo nesměl pochybovati o poslání Johannině. Bylo třeba, by byla přezkoušena a vyslýchána v Poitiersu biskupy a nejproslulejšími doktory. Nový a křižující průtah pro svatou dívku, jejíž srdce krvácelo při pomyšlení na tíseň obleženého města. »Čas mi jest těžký jako ženě, která bude hnedle matkou!« úpěla. Konečně po třech týdnech, když examinatoři prohlásili, že jsou uspokojeni, nastává vystrojování a vyzbrojování: jest třeba jí utvořiti tělesnou stráž, přiřknouti jí *stav* a odevzdati jí velitelství, potom poslati po ní obyvatelům Orleánským živobytí a vojenské potřeby. Přípravy k výpravě trvaly ještě skoro měsíc. A teď se objevuje válečný Vůdce.

Tady lidský rozum umdlévá. Jsme tolik v přítomnosti nevysvětlitelného, že i slovo *zázrak* neuspokojuje ducha. Okamžité u-

zdravení ochrnulého, vzkříšení mrtvého, chůze světce po vodách, to vše může se pochopiti jakožto zázraky. Zasahuje tu Všemohoucnost, by uvedla na pravé jejich místo věci, jež tam nebyly. Ale náhlé přetvoření jednoho druhu v jiný druh, lilie, dejme tomu, v dub, a to náhlé, bleskové sestoupení nejvyššího vojenského genia v ducha a srdce nevinné selské děvušky, v lidských vědách úplně nevzdělané, toho nepochopíme. A přece tomu tak bylo s Johannou d'Arc v dubnu 1429.

Snadno se mluví o jejích Hlasech, snadno se tvrdí, že všechny její činy, ba i nejnepatrnější, byly jí diktovány tou měrou, že neměla jiného na práci než jich poslechnouti. Johanna d'Arc nebyla tímto nástrojem. Zajisté její Hlasy, poslané, dané Bohem, určily jí vypuditi nájezdníky a pomazati krále Francie. Bez jakékoliv pochyby napomáhaly její vůli a sílily ji až do poslední hodinky. Ba jest dovoleno věřiti, že v nejvyšší chvíli soucitné Pomocnice, které ji provázely s tolikerou láskou od jejího dětství, ochránily ji od krutosti plamenů a odnesly ji zcela uspanou do libého údolí Ráje. V tomto smyslu možno říci, že byla výjimečně privilegována. Ale měla se všemi lidskými tvory nedotknutelnou svobodu dítek Božích, moc *sama od sebe* vykonávati skutky nad povinnost, ač zahrnuté do věčné Předvědoucnosti. Beze sporu chtěla

vždy to, co Bůh chtěl, ale chtěla to *po svém způsobu*, který byl jen její a nikoho jiného na světě. Jmenuje se to *genius*, protože jest to nepochopitelno, a že slovo to nic určitého nepraví. Jsme tedy nuceni se domýšleti v Johanně d'Arc, rovnoběžně se Svatostí, samovolného vypučení této nevymezitelné vlohy. A hle, co jest dokonale nepochopitelno.

Když se projevil vojenský genius Bonapartův, svět ovšem byl v podivu, ale necítil se naprosto před nějakým zázrakem. Něco z něho již byl ukázal, a ti, kteří mu svěřili ubohou armádu Italskou, považovali ho aspoň za znamenitého důstojníka. Nic takového u Johanny d'Arc. Pomyslete si obdobu, že Michel-Angelův *Mojžíš* nebo Beethovenova *Missa solemnis* byly koncipovány a vytvořeny od dneška do zítřka člověkem nejen postrádajícím jakéhokoliv uměleckého vzdělání, ale nevědoucím ani, že umění jest a že by bylo možno se nějak dovtípiti, čím a kterak se umělecké dílo tvoří. A přece to se přihodilo u Johanny d'Arc, nikoliv jednou a působením jedné z těchto okolností, jež by již byly dokonale pravdě nepodobny, ale všude a vždy, neomylně, a to právě uvádí zmatek v myšlení.

Včera ještě předla nevinně vedle své matky a nevěděla nic jiného. Dnes prohlašuje s klidem, že pro začátek osvobodí

Orleans, Orleans, jejž obléhá již sedm mě- měsíců strašná armáda, o němž i nejzna- menitější vojevůdcové již pochybují, zda jej králi zachovají, a který se hodlá co ne- vidět vzdáti. A učiní, jak řekla. Osvobo- zuje Orleans *ve čtyřech dnech*. Hned potom nastává blýskající válečné tažení na Loiře, podivuhodná bitva u Patay, neuvěřitel- nější než vítězství u Pyramid, poněvadž tehdy všechny zdi před ní padly, a za ně- kolik dní v basilice Remešské pomazání Karla VII., čímž byla navždy zničena bídná smlouva Troyeská.

To všechno jí oznámily Hlasy. Věděla to a říkala to s jistotou. A přece žádný vi- ditelný zázrak nezasahuje, by zajistil spl- nění jejích proroctví. Žádný plamenný meč, žádné labarum, žádná nebeská armáda se nezjevila, by zastrašila nebo ochromila ne- přítele. Angličtí vojáci sprostí mohli věřiti na čáry, ale jejich vůdci, kteří uměli vál- čiti a rozuměli bitvám, bojujíce u Azinco- urtu a jinde po třicet let, pochopili velmi dobře, aniž se k tomu přiznali, že mají proti sobě neporovnatelnou vojenskou způsobi- lost v strategii a v taktice, ve vědách to ne- snadných, jichž nemožno nabýti leč po vel- ké námaze. Tato nevědomá dívka ovládala proti nim strategii i taktiku s dokonalým mi- strovstvím, tak přirozeně, jako se dýchá vzduch polí nebo hor, a to v nich vzbuzo-

valo hluboký vztek, který jednoho příštího dne zaplatí velmi draho naše vítězná Panna.

A také jednoho dne, a dříve ještě, její nehodný král ji opouští a ponechává bez obrany mrzkým zrádcům, kteří se těšili jeho přízni, a když Johanna byla nectně zajata, právě uprostřed jedné z jejích nejznamenitějších bitev, trapiči Francie, kteří drželi konečně vznešenou děvu ve svých bezbožných rukách, mohli se na ní pomstíti tak nízce a krutě, jak jim toho bylo dopřáno, ale ve svých svědomích nepřekonali nevýslovné povýšenosti, jíž toto podivuhodné dítě zkrušilo jejich pýchu.

VI

Válečnice

VÁLEČNICE

Co bylo právě řečeno, staví nás neskonale daleko od sentimentálního obrázkářství krámů zbožnosti a literárního cukrářství pobožných panegyrik. Není jistotně nic tak vzdáleného Johanny d'Arc a všech skutků této mučednice jako povidla nebo pomalovaný papír našeho náboženského úpadku, ať už pomlčíme o znesvěcující obraznosti sulpiciánských sádrařů a sklenářů. Kolísajíce mezi prostřední žádostí, poctíti naši Blahoslavenkyni, a stydlivým strachem, aby nepolekali jalovic pobožnosti, kdyby v ní vychvalovali válečnici, žvanilové a paumělci vyrobili Johannu d' Arc podle svého měřítka.

Svatá Děva nosila šaty mužské, což bylo podmíněno jejím životem v táborech; vsedala na koně s překvapující obratností, aniž se tomu kdy učila, nikoliv jako amazonka lovkyně, ale jako generál, velící pravým vojákům; a vedla opravdovou válku, v níž

muži byli zabíjeni. Tyto věci, které jí byly těžce vyčítány v Rouenu soudci, kteří se zpronevěřili své úřední povinnosti, tísní ještě dnes úzkostlivá svědomí těch, kdož tvrdí, že ji ctí, a jejich enthusiasmus zimou jektá zuby. Brnění zmírněného spodničkou! toho se žádá.

Co by řekli postulátoři této maškarády, kdyby věděli vše? Kdyby se jim zjevila Johanna d'Arc Historie, které neznají? Jaké by bylo jejich zděšení při takovémto faktu: »Bastarde! Bastarde!« pravila jednoho dne Dunoisovi, »Jménem Božím poroučím ti, že mi oznámíš, jakmile se dovíš o příchodu Falstaffově, neboť přejde-li, aniž o tom budu zpravena, slibuji ti, že ti dám sraziti hlavu!« Nikdy nedala »sraziti hlavu« některému francouzskému vojevůdci, ale vědělo se o ní, že jest žena slova a schopna učiniti, co mluvila.

Jistí mudrci, chtějíce vše urovnati a dáti vše do pořádku, přáli by si, aby tato mužná Panna osmnáctiletá nebyla ženou, leč jen zdánlivě, a že Ježíš pověřil takto jakousi obludu úkolem, by zachránila Francii. Vražední theologastři Rouenští chtěli míti v tom čisté svědomí a ubohá Johanna musela se podrobiti, z rozkazu těchto stydlivých farizejců, nejvíce pokořující zkoušce ohledání. Bylať věru přece ženou, a vně své činnosti válečné bývala dojata až k slzám. Ale ona byla ideálem Ženy, »ideálem, jehož

nikdy básník nevymyslil, aniž kdy vymyslí, tolik přesahuje naše pojmy«. *Terribilis ut castrorum acies ordinata,* praví velepíseň lásky. »Smáti se budu k zahynutí vašemu a posmívati se budu, když přijde na vás to, čehož jste se báli.« Slovo, které Šalomoun vkládá do úst samé Moudrosti, jež není nikdo jiný než Maria, počatá bez hříchu, Královna Panen.

»Můj Pán má knihu, v níž žádný klerk (písmák) nečtl, byť sebe dokonalejší byl v klerikatuře (v písmáctví).« Odpověď Johannina jejímu kaplanovi, který jí namítal, že v žádné knize nejsou zapsány takové činy jako její činy. Její jasná nevinnost osvětlovala pro ni tuto knihu jejího Pána, jejíhož písma by nerozluštili největší učenci. Četla v ní, co jí bylo užitečno věděti, a bezpochyby také, v písmenkách více nebo méně hádankovitých, bolestnou budoucnost svého devatenáctého roku, který měl býti jejím posledním, poněvadž jest známo, že měla dar proroctví.

Na cestě do Remeše, kamž musela vléci krále s tolikerými trampotami, chtějíc, by si, seč síly měli, přichvátli, pravila tomuto smutnému sirovi, že nepotrvá přes rok a že by jí měli využíti, neboť má mnoho na práci. Využili jí, jak mohli nejhůře, a přece co všechno nevykonala! Nebylo třeba jen vyhnati Angličany z Francie, bylo též třeba podrobiti Burgunďany. Úkol nesmírný,

kterého byla jistotně schopna a který by byla přivedla k dobrému konci, kdyby jí nebyli překáželi.

Nepronikuutelní Úradkové Boží se tomu zpříčili. Nebylo dosti skličující zmrtvělosti krále, bylo třeba horšího nepřátelství jedovatých rádců, jimž se přede vším dopřávalo sluchu, a ještě neudeřila hodina, zdá se, by Nepřítel lidského plemene byl nadobro zastrašen. K tomu, co bylo započato Johannou a co by ona byla ukončila ve dvou měsících, bylo třeba po ní dvanácti let a nekonečných bojů k dokončení. A to teprve byli zbaveni Angličanů, bylo třeba veškeré houževnatosti Ludvíka XI., by až mnohem později skoncoval podobně i s Burgunďany.

Dva protivníci, kronikáři Burgundští, Monstrelet a Chastelain vyložili »s dokonalou prostotou«, praví kapitán Paul Marin, že burgundská armáda a anglická armáda nebála se žádného francouzského vůdce tak jako Johanny d'Arc. Pro tyto Burgunďany Johanna byla *geniem války*. Ne proto, že by byla bývala tehdy nouze o nadané vůdce u Francouzů, avšak ani Dunois, ani La Hire, ni Saintrailles neuměli pojmouti nějaký bitevní plán, nějaký válečný podnik s tou mistrovskou a velikolepou jasností, jak to uměla Johanna. V boji žádný z nich neměl jejího postřehu, její pronikavosti, s níž ona vystihovala slabou stránku nebo slabou

chvíli protivníkovu, by instinktem se vyvarovala nepředvídaného oslabení některého křídla armády. Nikdy žádný vojevůdce před Bonapartem neuměl lépe využíti hodiny a okamžiku, nikdy žádný generál nevyužíval hbitěji chyb protivníkových, jeho chybných rozestavení a posunů, a jak z těchto chyb vyvoditi skvělé úspěchy.

Vynikala, tak vypravovali vrstevníci, v házení kopí, v tvoření čet, v zavádění jednotlivých oddílů na místa nejdůležitější, ve využití dělostřelectva. Nemožno býti dále od vřetena Domremyjského, jak dosvědčují tyto řádky starého burgundského rukopisu: »Činila divy křepkostí svého těla při užívání zbraní a ratiště kopí třímala velmi mocně a statně jím mávala, jak denně bylo viděti.« Ale tyto poslední vlastnosti, ať sebe údivnější u mladé dívky, jsou vedlejší a nepřesahují vojensky úroveň taktiky. Právě co předchází, rozrušuje rozum a ukládá myšlení, by připustilo pojem zázraku.

V bitvě u Patay, 18. června, v nadmíru anticipovaném výročí Waterlooském, hned ráno, oznámivši zápas, pravila vévodovi Alençonskému: — »Máte dobré ostruhy?« — »Nač pak« zvolal tento, »budeme pelášit před nepřítelem?« — »Ne ne, Jménem Boha! Angličané ano, ti budou pelášit. Budou na hlavu poraženi, aniž ztratíme valně lidu, a budete potřebovati dobrých oštruh, abyste je stíhali.« Takto mluví v ní strateg

s nádechem veselosti. Ví, co praví, poněvadž vše viděla a vše připravila.

»Jen genius stratega,« upozorňuje Paul Marin, »může dohnati protivníka v postavení, z něhož nemůže se vyvléci, aniž by se neutekl k nějaké operaci takticky beznadějné. Jest to tajemství velikého vojevůdce, dovésti věci do těchto míst, jako záleží na talentu hráče v šachy, nastrojiti osudný mač... Johanna byla obratným taktikem a strategem prvního řádu. Dříve, než taktik určil srážku zbraní, strateg měl jasný vněm toho, čeho se míní odvážiti odpůrce. Sváděla bitvu, vypočítavši předem výtěžek.«

Většina panegyristů naší Blažené chce tomu, by byla nadpřirozeně nadána, by vojína uchvacovala, oč se ostatně nikdo nepře, ale oni nechtějí nic jiného, a pámbíčkářská sentimentalita zasahuje ihned, by zpitvořila tuto velikou postavu. Počestní pobožníci, jimž stačí obrazy z devocionálních krámků a kteří věří, že *vědí*, užasli by, zvěděvše, že válečné činy Johanny d'Arc nebyly rozpětím jejího enthusiasmu, ale více méně samovolným, arci zdánlivě samovolným důsledkem mohutné a vážné myšlenky. Bylo by jistě méně nesnadno pochopiti tento zázrak, kdyby se nezapomínalo, že byla opravdu SVĚTICÍ a předurčenou žačkou svatého Michaele, stratega armád nebeských, který ji naučil čísti v kni-

ze velmi tajemné. Když hlasem, jenž pronikl pět věků a jejž dosud slyším, Johanna vzkřikla na své lidi: »Jen do toho! *Vše jest vaše!*“ vyjadřovala bez pochyby dokonalou důvěru v Boha, ale zároveň mluvila jako vůdce vojska, který vše předvídal, vše určil předem, a který věděl přesně, co třeba říci.

Bychom se ještě určitěji vyslovili, opišme ještě z výborného válečného historika Johanny d'Arc, dělostřeleckého kapitána Paula Marina, stránku o jednom smělém činu naší rekyně. Jde o kterýsi noční útok.

»Nesmí se mysleti, že takovýto noční útok jest snadný. By se uspořádal válečný podnik za takových podmínek, třeba souhrnu vzácných vlastností. Známa jest značná důležitost služby bezpečnostní a služby výzvědné. Pro každého vojáka, který přemítal o rozmanitých válečných operacích, nic vzácnějšího jako souhrn vlastností, jimiž důstojník dobře vykoná výzvědy, jež mu jsou uloženy. Jest to ještě horší, když tomuto veliteli výzpytné hlídky jest přiděleno i vrchní velení. Právě zjištění této nesnadnosti vojenští spisovatelé jsou zavázáni, když přivedli zase ke cti památku takových Lasallů, Curélych, Montbrunů, těchto podivuhodných náčelníků létacích sborů, na nichž záležela bezpečnost armády, která zvítězila u Arkoly, u Pyramid, u Jeny! Johanna d'Arc měla v nejvyšší míře souhrn těchto vlastností. V četných vá-

lečných operacích, k nimž zůstane její jméno na věky připoutáno, kronikáři čtrnáctého století nevypátrali ani jedné chyby, ani jednoho omylu. A zasloužilí vůdci, v jejichž společnosti Johanna bojovala: Dunoisové, La Hirové, Saintraillové uznali vojenskou hvězdu Pullicelly, takže ji považovali v bitvách i v radách za vojevůdce opatrnějšího a moudřejšího než nejzkušenější ze sebe.

»Jest nezbytno připomenouti toto postavení Johannino v očích velkých válečníků patnáctého století, jest to nevyhnutelno pro lidi, kteří nečetli jejích prohlášení. Toto tak zvláštní postavení jest výmluvnější než všechny chvalořeči, jimiž ctí Johannu spisovatelé naší doby. A ocenění kronikářů burgundských nebo anglických, kteří slyšeli o ní mluviti od svědků jejích činů, jest nejdrahocennějším dokumentem vojenské zasloužilosti naší rekyně. Vzpomeňme si jen na největšího z vojevůdců, vzpomeňme Napoleona. Nebylo-liž opakováno více než jedním z jeho maršálků, že na řece Moskvě císař pozbyl rozhodnosti, že ostatně příliš dlouho spal! O Johanně d'Arc nic takového nebylo zpozorováno maršálky Francouzskými, kteří sloužili pod rozkazy mladé dívky, kdysi pasačky ovcí, stavší se náhle nejvyšším velitelem armády. Proto se nám nic takového o Johanně d'Arc nedochovalo, že nebylo o ní možno nic takového říci. Chování Johanny d'Arc u-

kládalo úctu všem těmto vůdcům, jejím to podřízeným a jejím průvodčím. U ní žádná osobní roztržitost toho druhu, která Napoleonovi odnímala svobodu ducha, když se neodvažoval poslati do boje v potřebné chvilce císařskou gardu, poslední ochranu vlastní bezpečnosti. U Johanny d'Arc není řeči o spánku, není řeči o tělesném odpočinku, když udeří hodina činu. Pamětihodní příkladové útoku na bránu Saint-Honoré a útoku na Tourelly, neméně krásní příkladové Johanny, řídící ústup svých až na valy Compiègneské, (kde byla zajata zradou) ukazují až k zřejmosti, že nedbala ni svého těla, ni své bezpečnosti osobní, když běželo o to vyhráti bitvu. Johanna byla prvním vojákem Francie, jako prvním strategem a prvním taktikem «

Řekl jsem výše, jak jest to lidsky nevysvětlitelno. Nebude nikdy dosti slov o tom, neboť to bude úžasem věků. Ale třeba ještě více nastupovati na absolutně dominantní fakt *svatosti* v Johanně d'Arc, která jest jedinou a nepodobá se žádné jiné svatosti.

Všeobecně tento podivuhodný stav jest vždycky viditelnou a makavou manifestací Slávy Boží. Jest to jistý návrat k prvotní Dokonalosti, která předcházela Pád, ale s ohromnou doplňující Krásou, kterou k tomu přičinila Bolest. Zvláště jest to neskonalá rozmanitost, neboť jest třeba, by každý Blažený měl známku zvláštního pro-

jevu a rozletu Ducha Svatého. Přes to jest přiměřeno našemu seskupujícímu a třídícímu instinktu dohadovati se kategorií, rojů vyvolených, analogických bez absolutní totožnosti, mlhoviny vítězných obyvatel nebes, oddělených od sebe neznámými nesmírnostmi v nepomyslitelných hlubinách prostorů Ráje.

Svatost Johanny d'Arc vylučuje naopak jakoukoliv ideu sblížení nebo splynutí, jakoukoliv hypothesu, sdružující v nějakou skupinu. Jest to obluda svatosti. Její zářná nádhera jest podivuhodně nesrovnatelna. Zlíbilo se Bohu, že učinil samovolně z této malé pasačky velikého vojevůdce, aniž jí co ubral z její prostoty duhokřídlé vážky v Zahradě Nevinnosti, jednati nebo *zjevovati* takto — neboť nevíme již, jak to pověděti — antinomie rozrušující pro myšlenku, a vůči této obludě zázraku, který nebyl viděn od vpádu Ducha Svatého mezi lidi, nemáme nic lepšího činiti, než jej schvalovati, plačíce obdivem, řkouce si, že neskonale výjimečná a dokonale paradoxální svatost Pucelly byla právě tím, čeho bylo třeba k zplození epopeje, která překonává jakoukoliv poesii, jakékoliv sublunární chápání.

A přece vojenská strategie marně jest vědou lidskou, pochází nezbytně od Boha jako všechny jiné. Visela na Stromě Pokušení. V tomto smyslu Bůh jest nesko-

nalým Strategem a dosti to ukazuje, když donucuje vzdáti se duše, jež jsou mu nejnepřátelštějšími. Jednoho dne usoudil, že jest »důstojno, spravedlivo i spasitelno« přiděliti Johanně d'Arc tento údivný dar, poněvadž tajemně odpovídal jistému stupni vyvolení, jenž nám není znám, a o němž nemůžeme ani sníti. Zvíme později, že to bylo tak prosté a tak *skryté* jako Paraboly Evangelií. *Laus tibi, Christe!*

VII

Prorokyně

PROROKYNĚ

Možno býti prorokem a nebýti světcem. Toho máme příklady. Zdá se však nemožno nebýti prorokem tomu, kdo jest světcem. I když některý světec nevěštil by budoucích událostí, jest nucen je předobrazovati a je zpodobovati chtěj nechtěj přesností svého chování nebo svých činů. Johanna prorokovala nejen svými slovy, ale i svými skutky. Intuice myšlenky bližního, Vnímání do vzdálenosti, Předvědoucnost budoucnosti, takové byly tři mohutné vlohy, prohlášené předem jejími slovy.

První se projevila vyjevením králi intimního tajemství, jež bylo jen mezi ním a Bohem, tajemství úzkostné modlitby, kterého neznal ani jeho zpovědník, vyjevení, jež rozhodlo v rozpačité vůli tohoto knížete ubožáka. Událost tak známá a tak pozoruhodná, jakou bylo poznání dauphina prostřed celého jeho dvora, nebyla toho než předmluvou. Jiné zkoušky této intuitivní neomylnosti dokázaly později, že nic nemohlo býti skryto podivuhodné dívce.

Zjevy vnímání na vzdálenost naplňovaly její příliš krátký život. K 13. květnu 1428 Johanna chtěla, aby bylo napsáno Karlovi VII., by se zdržel a nesváděl bitvy před polovinou postu. To bylo první prorocké návěští. Následujícího roku 12. února 1429 pravila Robertu z Baudricourtu: »Jménem Boha, příliš odkládáte s mým posláním, neboť dnes šlechetného dauphina potkala veliká škoda u samého Orleansu, a potká ho ještě větší neštěstí, nepošlete-li mne brzy k němu.« Onoho dne šest nebo sedm tisíc Francouzů, majíce v čele nejudatnější vůdce, bylo obráceno na ústup patnácti sty Angličanů, zatarasených dlouhým trénem potravin. Toť ten slavný den, řečený dnem *Sl. ďi.* Z Vaucouleurs a právě v hodinu, kdy se udála, Johanna viděla porážku u Rouvray-Saint-Denis Téhož řádu jest oznámení meče Svaté Kateřiny ve Fierbois, věc úžasná, o níž skoro všichni kronikáři mluvili.

Tytéž prorocké záblesky osvětlují bojiště, řídí zvláště první vojenský podnik naší rekyně. Falstaff 4. května 1429 přivážel Angličanům potraviny a lidi. Slíbili Johanně, že jí oznámí hodinu, kdy by počal útok této družiny. Ale začalo se bez jejího vědomí. Před tím Aulon, její panoš, který »byl unaven a uďřen prací«, natáhl se na pryčnu ve světnici mladé dívky, »by si chvilenku odpočal.« Johanna a její hostitelka spaly

podobně na jiném loži. Tajemná výzva náhle ji probouzí »Jménem Boha!« volá na Aulona, »moje rada mi praví, bych šla proti Angličanům, ale nevím, mám-li jíti na jejich tvrze nebo proti Falstaffovi, který je chce zásobit novými potravinami « Načež vstal řečený panoš bez odkladu a co nejrychleji vyzbrojil řečenou děvušku.« Pak na takovoutéž vzdálenost poznává, že vojáci jsou odraženi od bastilly Saint-Loupské, i praví Aulonovi: »Ha! krvavý hochu! neřekli jste mi, že krev Francie byla prolita! Osedlejte a přiveďte mi koně.« Letí pak k bráně Burgundské, »a to na upřímo, jakoby předtím znala cestu«, tak prudce, že jiskry sršely z dlažby a vítězství jest ovocem tohoto náhlého osvícení.

Tato schopnost sloužila vždy takto zájmům Karla VII. až do dne, kdy jeho zmrtvělost nebylo již možno přemoci. Balamucen svými rádci oddal se s nimi v cahovité tajné porady. Johanna přichází a zasahuje neomylně do těchto rozprav. »Nechte těchto nekonečných porad,« pravila, »a pojďte co nejrychleji přijmouti svoje důstojné královské pomazání.« Nebo ještě: »Byli jste ve své radě, já byla ve své. Nuže, věřte, že rada mého Pána obstojí a potrvá, kdežto vaše rada zahyne.« Urazilo se zase kus cesty, ale znovu to začínalo. Prorocký duch Johannin byl zároveň světlem a hybnou silou.

Nebylo by tomu konce, kdybychom chtěli vypravovati o všech okolnostech, při nichž její jasné vidění se projevilo. Od 1424, když jí nebylo než dvanáct let, znala tajemství svého povolání. Ale nevyjevila ho až 1428. To bylo svítání. V měsíci květnu, jak jsme viděli, prohlásila siru de Baudricourt, by oznámil dauphinovi, že Pán mu poskytne pomoci dříve než uplyne polovina postu, že se stane králem na příkoř svým nepřátelům, že ona sama ho dovede k posvátné Remešské ampule. Byvši zprvu zhurta odbyta jako bláznivá, naléhá, udává vše přesněji, řkouc, že se příliš protahuje s jejím odesláním, že již kníže utrpěl velkou škodu z tohoto zpoždění, a že jest nebezpečí ještě větší škody. Baudricourt zastrašen nakonec ustoupil.

Při odchodu jest upozorňována na nebezpečí cesty. »Mám cestu otevřenu,« odpovídá. »Jménem Boha, veďte mne před krále a nepochybujte, neboť nebude žádné překážky.« V jedenácti dnech Johanna a její průvodčí přešli bez závady anglické válečné území, krajiny, v nichž »vládla všemožná plenění nebo raubířství.«

Hned, jak přišla do Chinonu, událo se cosi, co vzrušilo kde koho. Jakýsi žoldnéř na koni, vida ji jeti mimo, jal se na ni pokřikovati, uštěpačně se jí posmívati a ji tupiti. »Hoho!« pravila, »Jménem Boha, klneš

a jsi blízek smrti!...« Týž večer tento muž padl do Vienny a v ní se utopil.

Stavši se generálem armády, chtěla již vstoupiti do obleženého Orleansu s hrstkou vojáků po pravém břehu Loiry přes nejsilnější anglické bastilly. Tudy Orleans byl nepřístupný, ale ona věděla, mimo vše usuzování, a tvrdila, že vojska přejdou, aniž budou znepokojena. Vůdcové vypracují jiný plán, nic naplat, viděla správně, a armáda z Blois, by vnikla do města, jest nucena táhnouti cestou, kterou ona naznačila. Změnivši ve vítězství počátek porážky před pevností Saint-Loupskou, oživuje svou předvědoucností udatné vojáky, kteří zápasí již sedm měsíců, a oznamuje slavnostně na příští neděli, na 8. května, na svátek Zjevení Svatého Michaele, osvobození a útěk všech Angličanů.

Dne 7. nastal rozhodný útok, a i v něm zase její jasnozrakost vidoucí a její autorita inspirované učinily z něho skvělé vítězství. Ve chvíli, kdy vůdcové, domnívajíce se, že jest vše ztraceno, rozkázali zastaviti boj, Johanna ujišťovala »mnoha krásnými a smělými slovy«, že se vše zdaří. »Jménem Boha«, pravila, »vtrhnete brzy dovnitř. Nemějte pochyby, Angličani nebudou již míti sil... Vraťte se, z rozkazu Božího.« Bylo třeba tohoto slibu, aby se vojáci roznítili a obnovili útok, ale pak, jak praví jeden vrstevník, »nikdy se neslétlo

třepetavých ptáčat na keř, jako se narojilo našich na řečený val«.

Mnohé okolnosti tohoto pamětihodného dne byly rovněž prorokovány: smrt Glasdalova, který ji zhaněl a utopil se, »umře nekrváceje«, pravila; vítězný pochod obyvatel Orleanských po mostě tak dlouhou dobu v moci Suffolkově; konečně poranění, jež v půtce utržila mezi rameno a krk. Opravdu den před tím, 6. května, pravila, že »její krev vytryskne z jejího těla nad ňadry«. Již před měsícem oznámila toto zranění dauphinovi.

A teď co nevidět uvede ve skutek slib královského pomazání. Třeba však vykliditi cestu, a tu nastává oslňující výprava po březích Loiry. Rekyně ji vykoná s bezvadným vojenským uměním a svou ustavičnou předvědoucností nepředvídaných možností a nahodilostí. Vidí předem události, zná zdar všeho podnikání a oznamuje »Jménem Boha« přesně ten který okamžik. Její intuitivní moc září na všechny. U Jargeau, u Patay vynáší nález o vítězství s nadpřirozenou rozhodností. U Troyes šla řeč o tom, by se ustoupilo v sevřených řadách na Loiru, tolik mužstvo bylo zastrašeno odporem tohoto města zcela burgundského. »Šlechetný králi Francie«, pravila, »vytrváte-li před svým městem Troyes, bude ve vaší poslušnosti ve dvou dnech, buď mocí nebo láskou, a nic ne-

pochybujte.« Nazítří město otvírá své brány a vznešená válečnice vleče krále k jeho »důstojnému pomazání«, ujišťujíc, že občané Rouenští, až dosud nepřátelští, vyjdou mu vstříc, což se také stane.

Po tomto vítězství Johanna pocítila, že hodina opuštění právě udeřila. 15. dubna 1430 zvěstovala s pozoruhodnou přesností bolestné tajemství svého osudu. Bude, tak praví, zajata před slavností Svatého Jana. Vskutku, až do osudné lhůty 23. května světice jí mluvily o této kruté zkoušce. Jeden z padouchů, kteří ji trýznili v Roueně svými otázkami, zeptal se jí 1. března 1431: »Vaše hlasy vám řekly, že budete osvobozena před třemi měsíci?« Tato otázka přivedla na rty inspirované Panny proroctví ze všech nejpozoruhodnější svou tajemnou formou. Odpověděla, že ve třech měsících bude osvobozena velkým vítězstvím. »Nestarej se o své mučednictví«, pravily jí světice, »snášej vše trpělivě, nakonec přijdeš do království Ráje.« Nešťastná zajatkyně tlumočila snad slib světic ve smyslu lidského osvobození. Ale na hranici uprostřed plamenův uslyšela to jistotně ve smyslu osvobození konečného, neboť zvolala na svém ohnivém loži: »Moje Hlasy mne neklamaly!« Uplynuly tři měsíce. Bylo to 30. května 1431.

Johanna d'Arc byla příliš dcerou Ducha Svatého, by nebyla prorokyní aspoň

tolik svými činy, jako jí byla svými slovy. Stačí jen přečísti její historii, by se cítilo se zvláštní silou, že máme před sebou předobrazující. Jest ženou, jest pannou, není jí ani dvacet let, a její jméno jest synonymem osvobození.

Osvobození království Božího, osvobození samého Boha. Osvobození lidí skrze Krev Kristovu, osvobození Krista skrze Oheň. Když Ježíš ve své druhé Agonii volal Eliáše, by ho osvobodil, tu Krev Oběti za svět volala po Ohni osvoboditeli. *Elias quasi ignis*. Přes nakupení věků Ježíš volal Johannu d'Arc s výše svého Kříže, a Johanna d'Arc na své hranici odpověděla svým zmírajícím hlasem, pronášejíc jméno *Ježíš* a žádajíc si *Vody*, která jest symbolem Otce, jehož Království, jež má přijíti na konci konců, kéž neotálí! Taková byla dvě poslední slova, jež byla zaslechnuta...

Nenáleží žádnému člověku a podle všeho ani žádnému andělu rozhodovati před hodinou, jaké tajemství utrpení, smírčí oběti a Potěšení pro všechny lidi předobrazovala naše Děva. Ale jistotně jest tu nevýslovná propast, na niž musíme patřiti jen z neskonalé dálky, do středu světa, jako na pupek světla!

VIII

Divotvorkyně

DIVOTVORKYNĚ

Bude kdy Johanna d'Arc kanonisována[1]? Církevnické právnictví požaduje zázraků za života a po smrti světců. Poněvadž z vůle Angličanů žádný ostatek z Panny Orleanské se nezachoval a rekyně byla obludně zbavena pohřbení, žádný zázrak nemohl býti zjištěn na jejím *neviditelném* hrobě. Co se tkne jistých zázraků před jejím umučením a před rozmetáním jejího popelu, zdá se, že jim chybí razítko, by byly právoplatnými jakožto zázraky v očích kanonistů nebo doktorů Svaté Kongregace Ritů. Nezdají se jim dosti nadpřirozenými. Ráčili laskavě povoliti Beatifikaci, jež vyžaduje přece Svatost, ale neodvažují se jíti dále a tím veřejná pocta jest odložena.

Bylo by však možno přece věřiti, že splnění proroctví *samým prorokem* jest velmi nesporným zázrakem. Tak tomu chce prostý rozum. Nuže, právě to Johanna d'Arc učinila nepochybně, před očima všech, s

---

[1]) Psáno, kdy ještě nebyla.

nepřekonatelnou zřejmostí, k hrůze nepřátel Francie a ku podivu celého světa. Jistotně nenáleží nikomu souditi Církev, ale jest dovoleno někdy jejím dítkám i nejuctivějším diviti se jejím zdlouhavostem a jejím opatrnostem.

I když nebudeme mluviti o mrtvém nepokřtěném dítku v Lagny-sur-Marne, jež Johanka vzkřísila 18. května 1430, pět dní před pohromou Compiègneskou, by bylo kdy je pokřtíti, i když nebudeme příliš vynášeti tohoto faktu, jejž moderní historikové považovali bez pochyby za nedosti vlastenecký nebo za příliš naivně legendární, těžko pochopíme, že by zase nesporné množství svědectví jasnovidnosti a nadlidské předvědoucnosti, jichž souhrn jest historií naší Blahoslavenkyně, nestačilo na důkaz nadměrného potvrzení Nadpřirozena.

Johanna d'Arc nechtěla nikdy, by se o ní věřilo, že jest schopna byť jediného zázraku, a jistotně ona sama tomu nevěřila. Největší světci měli výsadu této vznešené nevěřivosti. Ba možno říci, že jejich nevědomost v tomto vztahu jest podstatnou podmínkou jejich moci divotvorců. Nevážíce se na své činy viditelné, a jsouce přesazeni do vyšší Skutečnosti, shledávají zcela prostým, že zákony přírody odpovídají jejich přesazení, bývají jen překvapeni úža-

sem ostatních lidí, kteří by měli míti jako oni plnost Ducha Svatého.

V Poitiersu dobré ženy přinášely Johance své růžence a věci, by se jich *dotkla*. »Dotkněte se jich samy, budou zrovna takové«, pravila jim. Když obyvatelé Troyes otevřeli jí své brány, jistá podezření v duchu některých zůstala: přichází-li totiž Johanna skrze Boha nebo skrze Ďábla? Nemohli uvěřiti, že by byla tvorem jako ostatní. Františkán, sjednavatel vzdání se pevnosti, bratr Richard, vzal na sebe úkol uklidniti tento rozruch. Když Panna Orleanská překročila prahy města, Richard ji přijal veřejně znameními kříže a kropením svěcené vody. Johanna měla tím býti exorcisována, *kdyby byla posedlou*. Tu Johanna praví svou rodnou *lotrinštinou*: »Přibližte se směle, neuletím vám.« Tato veselá povaha dobré Francouzky nebyla toliko známkou jejího ušlechtilého rodu, byla zvláště důkazem její dokonalé prostosrdečnosti a upřímnosti inspirované panny, jež při tom mohla dobře skrývati hluboké slzy, které by ji byly zradily, připomínajíce božské Slzy Ježíšovy u hrobu Lazarova, když ho hodlal vzkřísiti.

Věděla a nevěděla, jsouc, jak říkala, »ubohou dívkou«, věříc o sobě, že jest schopna jen poslouchati a trpěti. Chtěla to, co Bůh chtěl, nic jiného, ale s jakou silou a s jakými bolestnými předtuchami! Čím asi

byly její skryté slzy! Měla u sebe roztomilé dítě čtrnáctileté, Ludvíka de Contes, jenž byl přidělen její osobě a jenž jistý čas všude ji provázel. Ubohé páže! Viděl často plakati svou ušlechtilou paní, když klečívala na dlaždicích, trpíc tím, že se jí nevěřilo, když vedle měkké dobráckosti krále zjistila, že má u dvora nepřátele, tehdy, když jí bylo tolik třeba, by měla přátele! Později, když byl kde kdo nucen jí věřiti, trpěla ještě více tím, že se jí báli, a to byli titíž nepřátelé, ještě nesmířitelnější.

Jest pravda, že tehdy měla lásku lidu a důvěru vojáků. »Byla nejoblíbenějším generálem«, praví její vojenský historik. »Od ní žádná nespravedlnost, žádné slovo hněvu nebo zloby. Jadrné slovo, vtip plný veselosti, tím Johanna d'Arc překonávala nesnáze a spory, jimiž ji soužili odpůrcové ve svých mylných názorech. Nesmíme se unaviti a stále opakovati: k hodnotám stratéga a taktika připojovala zásluhy nejneúnavnějšího rytíře a nejveselejšího člověka plného ducha. Není nic ve výtvorech básníků, co by poskytovalo idee souboru vlastností tak na pohled si odporujících, tak vznešených, tak skvělých, stejně schopných svésti nejosvícenější duchy, jako strhovati zástupy, kteří soudí z tváře, z vroucnosti, z bujarosti.«

»Jest to milost Boží a Pucelly«, říkávali vojáci, »že člověk blízko ní dostává jen

lehká poranění.« Ano, byla jista, že tito udatní mužové, jimž velela a z nichž učinila vojáky Francie, všude za ní půjdou, ale věděla také, že byli její eskortou, by ji doprovodili až na práh vězení hanby, jež mělo předcházeti popravu.

Čeho by byla neviděla, majíc dovolení čísti v tajemné Knize svého Pána a v lidských svědomích? U těchto zázračných bytostí možno se všeho domníti. Až kam mohla jíti její předvědoucnost a kterých zázraků byl by jí Bůh odepřel, kdyby byla chtěla jimi operovati? Ale pro ni bylo dosti velikým zázrakem splniti přesně své poslání osvoboditelky království, dáti králi Francie vlast! A ještě měla tu vznešenou šlechetnost, že souhlasila, aby její dílo bylo dokončeno rukama, které neměly hodnoty jejích rukou. Neboť mohla sama »vystrčiti Angličany z Francie«, jak pravila, protože milostivý Pán bitev byl jí po vůli. Jistě byl na dně jejího srdce úkon heroického zřeknutí se, jehož diváky byli Andělé, a jenž sám by vysvětlil náhlé zlámání její zázračné dráhy, událost to neočekávaná, již nejpozornější historie nevysvětluje.

Nesnášejíc rouhání právě jako zhýralost, přece přijala pro sebe se zdánlivou zlomyslností nejnevinnější ze všech klení. *Par mon martin!* (Při sám Martin!) říkala, když jí bylo mocně podtrhnouti nějaké tvrzení. Jest jisto, že oblíbené klení nemůže býti

předmětem nějaké glossy nebo exegese. Ale ničím nesmíme pohrdati u osobnosti tak neobyčejné.

Tak u lidu užívaný výraz *Martin bâton*[1] prý při svém vzniku připomínal hůl svatého Martina, patrona Francie. Hůl byla znamením velení a pomůckou kázně. Již zmíněný náš *Občan Pařížský (Bourgeois de Paris)* praví, že »když žádný z lidí Pucelly se neměl k činu, tloukla do nich svou holí velkými ranami«. Později tato hůl stala se odznakem nejvyššího velení, maršálství.

Jest tedy dovoleno domnívati se, že zdánlivé klení Johanny d'Arc mělo pro ni nějaký tajemný smysl, cosi jako význam zázračné moci, která jí byla svěřena svatým Martinem, ochráncem Gallů.

»Při sám martin! dám jim přivézti zásoby«, pravila ujišťujíc, že se dostane do Orleansu, »Při sám martin! budou dobře dovezeny! nic o tom nepochybujte.« »Při sám martin! zítra ho dobudu a vtrhnu do města po mostě«, pravila těm, kteří myslí, že nedobude tvrze u Augustiniánů. Táž řeč, když chce dotvrditi, že dovede krále do Remeše, když vyjadřuje své přání viděti Paříž zblízka, táž řeč, když vyjadřuje svou

[1]) česky *oslař*; aby se však místu tomuto rozumělo, dlužno jíti do kořenů slov a pamatovati, že ve franštině zvukem slova Martin přivolávají se představy pojmů *martial* (válečný), *marteau* (kladivo) a že *bâton* jest hůl, obušek, klacek.

lítost: »Při sám martin! město bylo doby=to!« A ještě před osudným dnem Com=piěgneským: »Při sám martin! jest nás do=sti! navštívíme moje dobré přátele Com=piègneské.« Toto zvolání přichází ustavičně do pera kronikáře Percevala de Cagny, očitého a doušního svědka.

Jsa jist, že skutečná velikost Johanny d'Arc jest neznáma, věřím pevně, že měla moc divotvorčí tak výjimečnou jako její Poslání, a že jí používala pokud možno nej=méně, hospodaříc takto — pro čas Temnot a Hladů — se Slávou Boha a svou vlastní slávou!

IX

Přátelé

PŘÁTELÉ

Altior fuit universo populo ab humero et sursum. »Od ramene a vzhůru převyšoval veškeren lid,« takto jest psáno o Saulovi v Bibli, v první knize *Králů*. Tento nešťastný vyvolenec z pokolení Benjaminova byl označen na zahynutí. Hlava, která převyšuje ostatní, jest neomylně předem odsouzena. Bytosti povýšené nemají přátel. Toť přírodní zákon. Kterak by mu byla mohla uniknouti Johanna d'Arc, ona, která převyšovala tolik své vrstevníky, že na vzdálenost několika věků jest nemožno toho neviděti! Měla tedy málo přátel a za krátko skoro všichni se jí zpronevěřili.

Bylo by obludno dáti jméno přítele knížeti, žalostnému a zchátralému ubožákovi, z něhož učinila krále a který ji hned po tom obětoval. Pokoušeli se omluviti nevděčnost tohoto liliemi ozdobeného zakrnělce. Mluvilo se o domnělých slzách, jež prý proléval, zvěděv o ohavné popravě rekyně, pro niž ničeho nepodnikl, by ji zachránil. Ale kdo by byl dosti odvážný, by mluvil o jeho *přátelství*?

»Což nebyl tento král povinen,« pravil Jules Quicherat, »vykonati i věci nemožné pro tu, která pro něho učinila neuvěřitelné? A přidržme se této otázky do větší hloubky a ptejme se, jaké city živil v hrudi Karel VII. k Pucelle, podiví se mnozí, když uslyší, že toho není možno vypátrati a jasně poznati z pěti svazků textů, jež jsem uveřejnil. Zatím co všechny kusy nám ukazují, že Johanna nedýchá než pro svého krále, milujíc ho s vroucností, jíž nemilujeme než věci náboženství, vyplývá z jediného svědectví, že Karel VII. vida ji jednoho dne plakati, učinil jí mnoho poklon a pozval ji, by si odpočala, že již nemůže ztrpěti námahu, kterou pro něho na sebe bere. Poněvadž však tento výjev se udál v předvečer cesty do Remeše ve chvíli, kdy Johanna vynakládala všechnu svou moc, by ho pohnula cestu tu nastoupiti a kdy on naopak hledal tisíce záminek, by se z toho vykroutil, z toho plyne, že nemohl způsobiti většího zármutku Panně než slovy, jakými k ní promlouval. Kromě této pobídky, vyplynuvší z jakési obojetné, pochybné soustrasti, nemáme, bychom četli v srdci královĕ, než vývody, jimž dává místo jeho chování . . . Jeho srdce! skrýval je dojmům, jako svou osobu pohledům, vždy maje nedostatek tak vzácného daru velkodušnosti. Nikdy, pokud Pucella žila, nikdy nebyl úplně od ní podmaněn. Měl

stále ucho otevřeno, by sbíral špatné pověsti a klepy, slova nepříznivá. Vyslechl, odmlčel se a nechal věci, ať běží.«

To aspoň můžeme: neřaditi Karla VII. do počtu nejhorších nepřátel Johanny d'Arc a to již jest velmi veliké úsilí.

Mezi těmi, jež možno nazvati jejími přáteli, dlužno nejprve uvésti nejznamenitějšího, Dunois, velikého Bastarda Orleanského. První setkání Johanny d'Arc a tohoto již tak slavného válečníka bylo dosti nevlídné, a byl nucen si uvědomiti, že jistým ženám není třeba mnoha dní, by si dobyly autority. Právě přicházela k Orleansu a začínala teprve svůj paradoxální život vojenského vůdce.

— Jste, pravila, Bastard Orleanský? — Ano, Johanno, odvětil. — Kdo vám radil vésti nás přes Sologne? Proč jsme nebyli vedeni přes Beauce, samým středem veliké moci Anglické? Potraviny by se byly dostaly na místo, aniž bylo třeba převážeti je přes řeku. — Omluvte mne, odvětil Dunois, ale bylo to rozhodnuto radou všech vůdců, když uzřeli sílu Angličanův u Beauce. — Rada Páně, vece ona živě, jest lepší než vaše a než rada lidí, jest jistější a moudřejší. Zamýšleli jste mne oklamati, a zatím jste oklamali jen sebe.

Krátce potom hrozí mu, že ho »zkrátí o hlavu«. Ale ničím se nemění rytířské způsoby Dunoisovy, a Johanna ví dobře, že mů-

že spoléhati na jeho oddanost. »Ihned jsem složil v ni dobrou naději«, pravil šestadvacet let později, přinášeje své svědectví k šetření pro Rehabilitaci umučené Panny. Nechť se posoudí moc této neobyčejné bytosti, když si mohla naráz podmaniti srdce tak pevné a tak udatné! Tento veliký válečník dobyl si vzácné zásluhy, že uměl skromně ustoupiti do pozadí před touto děvuškou a jen na ni přenésti záchranu Orleansu a Francie. Její čin pojmenoval božským: *Credit ipsam Johannam fuisse missam a Deo et actus ejus in bello fuisse potius divino adspiramine quam spiritu humano.*

Měl též sílu říci toto: »Před ní osm set nebo tisíc mých vojáků neudrželo se proti dvěma stům Angličanů: když přišla, naopak, čtyři nebo pět set mých vědělo si rady skoro s celou mocí anglickou.« Viděl její vlastenecké zanícení, její inspirovaný enthusiasmus, a po šestadvaceti letech, již všecek vychladlý věkem, všecek zahrnut slávou sta bitev, sbíraje své vzpomínky z mládí, mluvil o ní tou skvělou řečí, hodnou toho, jenž podle rčení Jana Chartiera byl »jedním z největších krasořečníků jazyka francouzského.«

»Přede mnou pravila jednoho dne králi: »Když jsem zarmoucena tím, že se lépe neposlouchá, co jsem říkala vzkazem od Boha,

uchyluji se do ústraní a prosím Boha, stýskám si k němu..., a když modlitba jest skončena, slyším hlas, který na mne volá: »Dívko Boží, jdi! jdi! budu ti na pomoc, jdi!« A když slyším tento hlas, jsem velmi šťastna a přála bych si, bych jej stále slyšela.« A Dunois dodává: »Nejobzvláštnějším bylo to, že opakujíc tato slova svých Hlasů, měla oči pozdvižené k nebi v podivuhodném zanícení.«

Na neštěstí Dunois byl toliko služebníkem krále Francouzského, a nebylo mu dovoleno následovati Johanku až do konce. A ještě na větší neštěstí pravým králem byl Trémouille, jehož pouhé jméno jest skvrnou krve a bláta na nejkrásnějších stránkách historie. Zvrhlou vůlí tohoto zlosyna a účinkem jeho vlivu na Karla VII. první váleční druhové Světice, bojovníci od Orleansu a od Loiry, d'Alençon, Richemont, Ambroise de Loré, Jean de Bueil, Raoul de Gaucourt, maršál de Boussac, maršál de Rais, který se stal obludou, sire de Graville, velmistr arbalétrierů, a sire de Culan, admirál Francie, byli jako Dunois rozmyslně od ní odloučeni, někteří ji opustili neradi, jiní však velmi ochotně, jako onen bratr Pasquerel, její kaplan, jenž byl svědkem zázraků vítězné panny, a jenž odešel hanebně od zajatkyně, právě ve chvíli, když potřebovala nejvíce jeho přísluhy. Vyjma La Hira a Potona de Saintrailles, kteří se

pokusili marně o její osvobození, rozprchnutí bylo dokonalé.

Nakonec, a pro svou podivuhodnou výpravu Oiseskou, kterou měla tak draho zaplatiti, Johanna, zbavená přispění všech mocných, zapomenutá králem, který jí byl dlužen za to, že přestal býti tulákem, a který dovolil, aby byla rozkřičena luzou jeho okolí, chtějící však stůj co stůj konati dále své dílo, Johanna d'Arc, větší snad na svém sklonku než ve dnech své slávy, stala se jakýmsi vůdcem partizánů, jehož sílu první zrada měla zlomiti.

Nejlepším a nejjistějším přítelem byl naší Děvě kat, jenž jí otevřel bránu nebes!

X

Nepřátelé

NEPŘÁTELÉ

»Nikdy jsem nikomu svého slova nedala«.[1]) Taková byla odpověď Johanny d'Arc biskupu vražedníku Petru Cauchonovi, nedosti jistému okovy a železnou klecí, do nichž mrzce sevřel svou oběť, když chtěl, aby se mu výslovně zavázala, že se nepokusí o útěk. Již v Compiègne 23. května 1430 v den, kdy byla chycena následkem ďábelské zrady, dala tuto hrdou odpověď burgundským maňasům, kteří vztáhli na ni ruku. — Vzdejte se mi a dejte mi své slovo, křičel jeden přes druhého. — Dala jsem své slovo jinému než vám, pravila, a dostojím své přísaze.

Tohle snad se jen jedinkrát událo v tomto konci Středověku: Johanna odpírající »dáti své slovo«, volí raději smrt. V této době takový úkon neměl v sobě nic zahanbujícího. Přihodilo se to mnohým znamenitým

[1]) Totiž: Nikdy jsem se nikomu nezavázala manskou, vasalskou přísahou věrnosti a poddanství, nikomu jsem nedala na to svého slova, své víry, své rytířské cti. »Ma foi« jest zde v duchu středověkých soubojů.

vojevůdcům před tímto hrozným patnáctým stoletím, v něm i po něm. Mezi králi Francie, kteří »dali své slovo«, možno uvésti Jana, řečeného Dobrého, v Poitiersu, a Františka I. v Pavii. Byla to památka z někdejšího souboje, v němž silnější dával přemoženému »dar života«, a tento zase výměnou »dával své slovo«. Čestný prodej, čestná koupě pro oba.

Ale Johanna d'Arc tomu tak nerozuměla. Její *Slovo* nebylo slovem ostatních, aniž koho jiného. Bylo neskonale výše než vše, co bylo možno nabídnouti výměnou, a nebylo pozemského statku, jenž by je vyvážil. Slovo Johanny d'Arc bylo tolik, jako celé nebe Francie a bylo ho dosti, by uspokojilo čest deseti tisíc rytířů.

Kterak mohl toto pochopiti svět, v němž nejurozenější bylo možno prodávati jako dobytek, v němž slovo cti stalo se potravinným brakem, výnosným jen zrádcům a lidem, jimž nebylo víry? Toť zázrak a největší, že Pucella byla možna jen jediný den v této společnosti sestárlé, mezi těmito nositeli slavných jmen, poskvrněnými to zbytky vetché feudality, mezi touto obnošenou šlechtou, chtivou peněz, rozkoší nebo osobní msty, v této spřeži, označené pro příštího mocnáře, který shromáždí celý národ ve svých jedinečných houževnatých rukou.

Nejpřednějším a nejhorším nepřítelem Johanny d'Arc byl Jiří de La Trémouille

»Byl to tak špatný člověk«, praví Quicherat, »jako Ludvík de La Trémouille, jeho vnuk, byl dokonalým rekem. Lakotný, pletichář, násilník, lhář, honosil se uměním udělati si jméno a jmění lavírováním mezi všemi stranami. Ohavně se zachovav k vévodovi Burgundskému, jenž byl dobrodincem jeho domu, učinil se pacholkem mladšího Bretaňského, by si dobyl skrze něho přízně a důvěrnosti u Karla VII., a by jeho z ní potom vystrnadil. Ostatně udržoval stále podezřelé vztahy se svým bratrem a svými ostatními příbuznými, kteří byli všichni úředníky v paláci nebo ve vojsku Filipa Dobrého. Když Angličané vtrhli r. 1428 do Orleanska, hledělo se ve Francii velmi kysele na to, že bylo ušetřeno Sully, panství Jiřího de La Trémouille. Tento nectný padouch, zaopatřen byv mnohými velkými úřady, o jejichž tituly jakoby nestál, soustředil do svých rukou všechnu správu veřejných věcí. Z dvou důvodů se přičiňoval o přízeň u krále, předně, aby vymohl, by se rodová knížata nepřiblížila k vládě, pak záleželo mu na tom, by anglická moc byla poražena cizí pomocí. V hloubce neměl než přání zachovati vše tak, by měl pro sebe všechny výhody, všechen užitek. Nezávisle od jeho autority u dvora Poitou bylo jako jeho vlastnictví, a to mocí partizánů, které tam vydržoval na vlastní žold«.

Vrah své ženy, již napřed o vše obral, a ze zásady vrah všech, kdo se mu stavěli do cesty, plenitel a obludný vyděrač, tím majitel nesmírných bohatstev, těšil se nedotknutelnosti úředního lichváře, a žalostný král, docela ne slepý, ale vždy stejný nuzák, šlo-li o peníze nebo o charakter, snížil se až k tomu, že uděloval tomuto věrnému užírateli listy milosti, odpouštějící mu bez trestu nejhroznější zločiny, protokolárně označované »hříšky«, *dříve než byly spáchány.*

Chápeme, že příchod Andělské příliš překážel tomuto sluhovi ďáblovu. Aby se neprohlásil zjevně nepřátelským, aby si nezadal ve svém vlivu na krále, nebylo mu možno postaviti se naráz proti poslání, které se zdálo zcela božským, a jež bylo v očích i nejméně příznivých jedinou pomocí monarchie na sotnách. Ba donutil se v prvních dnech, že až předstíral umírněný obdiv k rekyni. Ale překážel jí kde a kdy mohl, přímo svými radami nebo podzemním způsobem pletkami svých stvůr, a hned po pomazání krále sejmuv škrabošku ukázal se v pravé podobě: tvrdilť, že vyplnila celé své poslání, a že by bylo aspoň opovážlivo nadíti se jejích dalších šťastných úspěchů.

Chování Karla VII. po jeho pomazání bylo vždy jakousi historickou hádankou, jen takto vysvětlitelnou. Místo aby se pustil ihned na Paříž, kleslou na duchu, jak

toho žádala Johanna; když se zdá, že by bylo stačilo králi jen chtíti, by vybojoval dokonale své království, vidíme ho, bez známé příčiny, bez přiznané pohnutky, an váhá, tápe ve tmách, jakousi schválnou liknavostí a zmrtvělostí nechává si ujíti štěstí, jehož se měl toliko chopiti, a neuznalý k přízni nebes až i pochybuje o té, která mu je přináší. Jak měla netrpěti Johanna d'Arc vidouc, že strana politiků a skeptiků, zosobněných v La Trémouillovi, dostává nad ní vrch! Od nynějška Karel VII. bude žádati úspěchů od pokoutních pletich, od nízkých úskoků, místo aby se dovolával svých práv před tváří nebes a se zbraněmi v ruce, opíraje se o poslankyni od Boha! . . .

Když sledujeme Johannu d'Arc, když vidíme, ana ztroskotává před Paříží, a to přičiněním La Trémouille; — před Charité a před Soissonsem, též přičiněním La Trémouille; — před Compiègnem, zase přičiněním La Trémouille, aniž kdy zasahuje autorita krále Francouzského a sekera jeho kata . . . tu tryskají slzy nadpřirozeného soucitu a děsu, jako bychom viděli umírati po druhé Spasitele!

Po La Trémouillovi náleží první místo mezi zrádci Regnauldovi Chartresskému, arcibiskupu Remešskému a kancléři Francie. Při tomto i opovržení jakoby se stydělo. La Trémouille má pro sebe aspoň tu výhodu, že jest to skvělá potvora. Regnauld

Chartresský, jeho hlavní nástroj nespravedlnosti, není nic více než skeptický závistník a špatný kněz, schopný toliko všech přikrčených lotrovin, jež mu mohla našeptati jen úžasná nízkost jeho srdce. Když nějaká práce byla příliš špinavá, takže si ji ošklivil i sám La Trémouille, on se jí rád chopil. Tato příšerná osobnost připomíná onoho arcibiskupa moderní Paříže, který odvolal slavnost Johanny ďArc, poněvadž jakýsi král Anglie právě zemřel ! ! !

Příliš nízký inteligencí a příliš málo odvážný, by vzal na sebe úlohu takového Cauchona, uměl připravovati cesty tomuto soudci, a manévroval pilně, by nakonec rekyně byla zbavena jakékoliv lidské pomoci. Ba i tehdy, když byl již vypracován nespravedlivý ortel nad Světicí, odsouzenou předem, Regnauld Chartresský, arcibiskup metropolita, mohl ještě zachrániti zajatkyni: neboť mohl si jí vyžádati od svého suffragána Beauvaisského, který by byl býval nucen poslechnouti, neboť církevní proces Johannin, shrábnutý lichvářsky Cauchonem, náležel pravomoci jeho nadřízeného.

Jsouc neskonale vzdáleno takového hnutí prvopočátečné spravedlnosti, toto kníže Církevní, ochočené a zotročené La Trémouillem, pracovalo již dávno před tím na zničení díla Johannina. Ještě než nastala katastrofa, která měla odzbrojiti Francii a pro-

dloužiti válku o více než o deset let, cestuje v okolí Lagny, Beauvaisu, Compiègne, Soissonsu, poukazoval francouzským vojevůdcům na nesmírnou škodu, na neuvěřitelnou ztrátu důvěry, o niž je Johanna svými činy před očima jejich vojáků připravovala. Dokazoval jim, že svými vítězstvími, jimiž moc její vedle moci rádců královských stále vzrůstala, nabude záhy opravdové diktatury svorným nadšením lidu a občanů. Co bude z lidí bojovných, když vítěznou Johannou bude uložen mír Burgunďanům a Angličanům? Její diktatura by se dála se schválením a pod ochranou Karla VII. Nebylo nesnadno předvídati takovou neblahou budoucnost. Svou domýšlivostí, že zlepší mravy ve vojsku, že vyžene z jeho řad kurvy, že bude žádati od vojáka i od vůdců úctu k životu a ke cti obyčejného bližního, dá podnět k opravdové revoluci. Lid i občanstvo by z toho měli všechen užitek, a vůdcové, ti by si utřeli. Veta po jejich výsadách! Veta po jejich svobodě!

Takový byl apoštolát tohoto nástupce svatého Remigia. Takové byly city a činy tohoto sluhy Božího ve chvíli, kdy Johanna d'Arc konala onu rekovnou výpravu po březích Oisy, ve chvíli, kdy osvobozovala francouzský lid od hrozné roty Franqueta Arrasského, ve chvíli, kdy podivuhodná děva pořádala v Pont-l'Évêque krásný podnik, když vše bylo nastrojeno, by poslední

vojska vévody Burgundského musela složiti zbraně!

To však není ničím vedle neslýchaného listu nestydatosti a zloby, jejž napsal hned po zajetí Johannině občanům Remešským, o nichž se domýšlel, že jsou schopni vespolek se dohodnouti a samovolně osvoboditi jejich rekyni, — což by bývalo neskonale nepříjemno La Trémouillovi a jemu samému. »Snahou kancléřovou«, praví Quicherat, »jest oznámiti Remešským zajetí Johannino před Compiègnem, ale způsobem takovým, aby jejich smutek byl z toho lehkým. Vypisuje zprvu, co se stalo, krátce, suše, pak hned si schlazuje žáhu na oběti: »Nechtěla věřiti radě, a tak dělala vše k své libosti.« Třeba tedy litovati ztráty takové pyšné ztřeštěnkyně? »Bůh dopustil chytiti Pucellu, poněvadž se zakotvila v pýše, a poněvadž konala svou vůli, místo aby konala vůli Boží.« To byla již hranice.

To aby se člověk zbláznil, když pomyslíme, že pisatel tohoto vražedného listu byl knězem, knížetem kněží! že viděl Johannu v Chinonu, že byl v Poitiersu jedním z doktorů, kteří řádně ji vyslechnuvše, prohlásili ji poslankyní Boží, že o 4 měsíce později, byv svědkem jejích zázraků, sám vlastníma rukama pomazal na krále Karla VII. v katedrále Remešské v přítomnosti této rekyně, která přelétnuvši nepřekročitelný chaos,

právě byla převedla starou krev králů na trůn svatého Ludvíka a Karla Velikého!

Člověk nemá odvahy, by mluvil o ostatních nepřátelích Johanny d'Arc. Jest to nečisté hemžení havěti. Nic nelze přirovnati k smutku a hnusu, jež zaplavují srdce při pohledu na tuto vznešenou bytost, jednu z nejvyšších mezi těmi, »jichž svět není hoden«, ana se tluče s veškerou svou slávou mezi plazy a smrdutými štěnicemi Propasti!

Dříve než se objevil Cauchon a jeho čeládka doktorů, jejichž bezectnost děsí, aniž sestoupíme hned až k podlým nástrojům obou mocných zlosynů, jež jsme právě jmenovali, jsou tu, by jí odporovali a denně trápili, škodliví a žalostní slepci, takoví jako Robert Le Maçon, »moudrý a věrný rádce v kázni La Trémouille«. Quicherat, k němuž třeba stále docházeti, chceme-li zvěděti pravdu, takto ho posuzuje: »Byl to člověk pracovitý, zahrabaný do svých listin praktického řízení, jemuž rozuměl ku podivu, bez náruživostí, a z těch, kdož tráví svůj život v samých pletichách, aniž podezřívají jejich špatnosti. U takových lidí bývá to nebezpečno, že jejich mínění, velmi znamenité v jejich oboru, jest považováno stejně hodnotným v jiných oborech, v nichž nejsou než echem ostatních«. Jest známo, že možno udělati výborné katany z neviňátek tohoto zrna.

Nemožno však na neštěstí vyloučiti z kruté smečky nepřátel Johanny d'Arc Raoula de Gaucourta, jednoho z nejenergičtějších vůdců té doby, slavného jeho krásnou obhajobou Harfleura proti Jindřichu V. r. 1415, ale »starého vojáka, málo příznivého slávě nových válečných hvězd«. Slouživ pod Clissonem a Sancerrem, bojovav proti Turkům u Nikopole a zúčastniv se všech občanských válek francouzských, nebyl právě naladěn připustiti, aby lecjaké venkovské děvče z polí chtělo býti ve vojně chytřejší než on. Velké nebezpečí, v němž se octl, když se protivil Johanně, jistě ho ještě více proti ní popudilo, neboť když chtěl zabrániti výpadu, který ona rozkázala v Orleansu, div nebyl od lidu rozsekán. Než by strpěl takové škody na své samolásce, raději se stal, on, jenž byl sám neklid, apoštolem míru. Po pomazání šel, *vzkazem od krále!* k vévodovi Burgundskému, by mu přinesl pokořující nabídky, vévodovi Burgundskému, jehož Johanna chtěla porazit... Schlípl mu hřebínek, až už bylo pozdě, postavil se v čelo koalice, která svrhla La Trémouille, a sám, přečkav všechny královy rádce, kteří zosnovali opuštění Pucelly, přišel v 85ti letech, aby promluvil k její chvále r. 1456 za procesu rehabilitačního.

Zcela jiný jest Vilém de Flavy. Někteří historikové, takoví jako Wallon a Quicherat sám, pokoušeli se dokázati jeho nevinu,

ospravedlňujíce ho z nesmírného zločinu, že přivodil zúmyslně zajetí Johanny d'Arc přede zdmi Compiègneskými, dav rozkaz zavříti před ní bránu města. Přece však vše dokazuje až k zřejmosti dokonalé, že tato osobnost byla kletou duší La Trémouille a Regnaulda Chartresského, kterým nejvíce na tom záleželo, by Pucella zmizela, neboť její konečné vítězství bylo by jistým jejich pádem. Bylo třeba zbaviti se jí buď jak buď. Nemohouce nebo neodvažujíce se ji zavraždíti, vzali útočiště ke zradě v plné bitvě, a de Flavy, jenž proslavil příšerně své jméno nekonečnou řadou zločinů, byl vyhlédnut k této službě.

Ale naprosto nelze hanbu smýti s Lucemburga, strážce Pucelly v jeho zámku Beaurevoir, jenž se takto stal opravdovým rozsudím nejen nad její svobodou, ale i nad její smrtí nebo jejím životem. Jan Lucemburg nesl jedno z největších jmen Středověku. Kmen Lucemburgů, starý jako Karel Veliký, své větve rozprostíral po říši Západu až do Čech a do Uher. Všude se splétal s domy panovnickými. Šest královen, jedna císařovna, čtyři králové Uher a Čech, tolikéž císařů, všichni ti proslavili toto jméno po světě. Kardinál Petr Lucemburský, strýc Janův, zemřel 1387, pozdraven byv titulem Blahoslavence všeobecnou aklamací lidu.

Vše to, aby se dospělo až k prodání Jidášovu! Po hnusném smlouvání znamenitý

ten pán vydal Johannu jejím úhlavním nepřátelům výměnou za 10.000 liber, královská sazba, což by dnes bylo asi 400.000 franků.

Platila Anglie. Kvitance Iškariotova byla jí přinešena následující století apoštoly Jana Kalvína.

XI

Slzy

SLZY

Jen ty jsou něčím! Všechno jest marno, vyjma slzy. Historie jest jako sen, poněvadž jest stavěna na čase, který jest ilusí často bolestnou a vždy neuchopitelnou, ale jistotně ilusí, již jest nemožno upevniti. Každá z neskonale malých částic, jejichž souhrn ustavuje to, co nazýváme dobou, vrhá se do jícnu minulosti s bleskovou rychlostí, a historie není nic jiného než toto hemžení záblesků, zaznamenávaných do zorniček želv.

Tou měrou, jak se historie rozvinuje, stává se ihned tajemstvím Boha, a i nejsilnější autentičnost v očích myslitele není než míněním *pravděpodobným*. Ať jest ten který historik sebe více opatřen dokumenty, ví dobře, že faktu, který má před sebou a jejž s takovou námahou vyvlekl jako trosku ze dna temnot, *nevidí*. Jeho podstatná božská forma mu nezbytně uniká. O velkém počtu historických událostí z dob velmi určitých máme jisté, nesporné důkazy, ale tyto důkazy vlastně nemají jiné pevnosti leč *naprostou nezbytnost* těchto událostí a těchto

dob. BYLO TO NUTNO a nic jiného. Jediné kriterium.

Johannu d'Arc mohl král osvoboditi neb vykoupiti, — smrt Johanny d'Arc nebyla prý nezbytným následkem jejího zajetí. Ovšem, ale udál se opak, poněvadž bylo naprosto třeba těchto nesmírných nespravedlností k uskutečnění plánu nesmírně tajemného, jehož nemůžeme znáti.

Čtěte tuto několik silných řádek kapitána Paula Marina, jejž bez únavy cituji:

»Jak označiti historii takovou, jak ji lidé píší? Jest to náčrt pravdy u přirovnání k historii takové, jak jí náš duch rozumí a jak ji dá čísti Bůh v poslední den, když se otevře kniha, ilustrujíc ohnivými tahy miliardy oživených obrazů, fotografovaných v každé minutě lidských životů, kniha nikomu nenadržující, v níž každý z hlasů zosobňujících miliardy jednajících osob minulých dramatů, opakovati bude slovo za slovem řeči z dřívějška, kniha, jejíž mechanismus daleko předčí dětinskosti našich mluvčích a mikrofonů! Tato velká kniha historie v den, kdy bude otevřena, dovolí posouditi, srovnati, umístiti Johannu d'Arc do její hodnostní třídy. Čím bude po tomto zjevení historie psaná historiky?... Běda! méně než čmoudící smolnou pochodní u přirovnání se světelnými proudy, jež rozlévá slunce, když se zářící vynořuje u svém Východu«.

Tedy, ještě jednou, nejsou než slzy, když jsme dosti milováni Bohem, že je máme: *Beati qui lugent.* Slzy, pravda, kalí zrak, již tak nejistý, ale jasnovidnost srdce může jej s výhodou nahraditi, a skvělá divinace může osvítiti ubohého historika. A pak, v jisté hloubce, určené polohou velkých nebožtíků, jsme velmi nuceni setkati se s vesmírným Souručenstvím, které jest nám skrýváno sociální lží a již tolikerou výmluvností hlásá jejich prach! A to zvláště vzbuzuje k pláči!

V této svrchované bídě všech lidí cítíme se všichni na téže půdě. Oslnění Heroismu nebo Krásy zmizelo. Ať běží o Karla Velikého, o Napoleona nebo o Johannu d'Arc, nevidíme v nich než příbuzné, přepokorné bratry v nesmírném stádě spoludědiců Vyhnanství. Zpěvy slávy, křiky nadšení, potlesk a akklamace lidu nejsou již, nikdy nebyly leda ve snu, jenž se rozplynul. Jsou jen slzy pokání, soucitu, lásky nebo zoufalství, světelné nebo chmurné proudy, jež se valí do neznámých zálivů.

Johanna plakala soucitem nad Francií, již pustošili Angličané. Ať na kterémkoliv stupni nebeské hierarchie jest teď její duše, nepláče-liž nyní soucitem větším nad touž Francií, deptanou nejsveřepějšími barbary?

R. 1846 tekly prorocké Slzy Matky Bolesti, jež plakala na své Hoře, prosíc úpěnlivě svůj lid, by se sám nad sebou slitoval,

a tyto svaté Slzy, jimiž pak bylo tak zločinně opovrženo, nemohly padnouti až k zemi. Svědkové pravili, že vystupovaly k nebi. Třeba tedy dnes slz mnoha milionů matek nebo vdov, by je nahradily, a podle všeho jen to zůstane z naší soudobé historie, jež se zdá snem ze všech snů nejstrašnějším!

XII

„Biskupe, Vaší vinou umírám!“

»BISKUPE, VAŠÍ VINOU UMÍRÁM!«

Přichází chvíle, kdy bude třeba promluviti o soudcích Johanny d'Arc, a, bychom si ještě poněkud oddálili tuto odpornou robotu, zdá se užitečno zmíniti se o čemsi, co jest dosti málo známo.

Po hrubě nespravedlivém rozsudku *odpadlice*, jímž byla naše světice vydána v ruce světského kata, který nastoupil po katech církevnických, a až do poslední minuty poslední hodiny bylo ji možno zachrániti.

Byl v Roueně starodávný obyčej, královská privilej v rukou církevníků, »opravdu podivuhodná a jediná svého druhu, která pro tuto při zasluhuje býti seznána ode všech, zvláště v této Francii . . .«, pravil historik Pasquier. »Mohu říci, a ať se to komu líbí nebo nelíbí, že v celém starověku nenajdete nic tomu podobného.« Byla to slavná výsada svatého Romána, o níž Angličané jako obratní politikové prohlásili, že »ji chtějí udržovati a hájiti na počest a

z uctivosti k slavnému patronu města«, výsada, již lid měl ve zvláštní nábožnosti a jež se prý zachovala až na konec osmnáctého století, přes práva moci královské a přes nedůtklivost a pohoršení u sborů právnických.

Mocí této výsady *feretry (fierty)* kapitula katedrály prohlašovala každého roku na slavnost Nanebevstoupení jednoho vězně svobodným a sproštěným obžaloby v obřadu, jehož se zúčastnilo všechno kněžstvo města, provázející s velkou slávou relikviář svatého Románа, »vyzdvižený« vězněm, jemuž Církev právě vrátila život a svobodu.

R. 1431. Nanebevstoupení připadlo na 10. května. Co by byla bývala učinila anglická vláda, kdyby kapitula byla označila Johannu? A co by byl býval učinil lid Rouenský, kdyby anglická vláda byla kapitule nepřipustila, by Johanka byla osvobozena? Při předešlých odepřeních bývala v městě krveprolití. Ale kapitula neměla odvahy a onoho roku, jakousi opravdu hořkou ironií místo této nevinné panny kněžstvo označilo obyčejného vězně, *vinného znásilněním* kterési dívky. Hrozně se tady vtírá srovnání s Barabášem.

Obecná zbabělost, způsobená anglickou sveřepostí vzhledem k Pucelle, jest jedním z nejpozoruhodnějších rysů francouzské historie v patnáctém století. Je málo příkladů

takové ochablosti veškeré mužné odvahy. Bylo třeba, aby Johanna byla nezbytnou smírčí obětí! A jak Bůh asi dychtil po tomto vrchovatém bezpráví, jež vzburcovalo jeho hněv k potrestání Anglie, zároveň co připravovala jeho láska její oběti nejvyšší slávu! Ohavná válka Stoletá, která právě dohasínala, byla strašným účtem na vrub Anglie a umučení Johanny d'Arc dovršilo míru viny.

Jest znám bídný konec jejích nejvzteklejších soudců a konec některých mocných, jimž se dali za sluhy, oděnými mrzkostí. K tomu se vrátíme. Ale spravedlnost božská vyžadovala hlavy a vnitřností Anglie, jako vyžádá si zítra hlavy a vnitřností říše Německé. Jindřichu VI., legitimnímu králi Anglie smrtí Jindřicha V., jeho otce, a domnělému králi Francie smrtí jeho děda Karla VI., nebylo deset let, když Bedfort, jeho strýc, a kardinál Winchesterský, jeho prastrýc, praví to původci odsouzení Johanny d'Arc, přivedli ho do Rouenu, aby toto dítě podle jména předsedalo hanebnému procesu, a v naději, že mu tím zabezpečí království, aby bylo osobně zapleteno do jejich bezbožnosti.

Nuže, vizte ortel, jejž, aniž o tom věděli, pronesli soudcové, zpronevěřivší se své povinnosti. Jindřich VI. neztratí toliko království Francie. Z obou korun, jež byly položeny na jeho kolébku, žádná při jeho

smrti mu nezůstane. Po čtyřiceti letech děsné občanské války vítězí konečně *Bílá Růže*, a tento žalostný monarcha, dlouhou dobu jsa hříčkou nebo nástrojem stran, umře v padesáti letech ve Věži Londýnské jakožto vězeň a oběť Glocesterů a slavný příklad kletby, která stíhá rody královské po velikých zločinech.

A národ anglický, ani století neuplyne, bude za to šeredně pykati apostasií. Narodí se brzy Tudor, theolog a kurevník, a ten pomstí Johannu d'Arc po svém způsobu, zaprodav svůj národ v smilstvo jalové krávě ze zlata. To se udělá v oka mžiku, *ad nutum regis*, skoro bez mučedníků, na dobu kolika věků? Od rána do večera jistého dne celé království, jež bylo někdy Ostrovem Svatých, bude heretické účinkem hanebné, podlé poslušnosti...

»Vím, že Angličané budou všichni vysmejčeni ven z Francie«, pravila Johanna svým soudcům, »všichni, vyjma ty, kteří v ní zemrou. Vím to zjevením tak jasným, jako vidím vás... Zapište to, aby, až se to stane, byla toho paměť, že jsem to řekla.« *Ven z Francie!* Za dvanáct let po bitvě u Castillona a po smrti starého Talbota tato předpověď viditelně se vyplnila. Ale v ústech Johanny, tak nespravedlivě a tak krutě odsouzené, mohla taková pohrůžka znamenati méně než vymítnutí z Království

Ježíše Krista, vymítnutí duchovní, vypuzení duší ve smyslu nejširším?

Myslelo by se, ba chtělo by se mysliti, že proces Johanny d'Arc, o němž dav málo ví, a jenž jest znám toliko některými slavnými odpověďmi naší hrdinky, jest poskvrněn obludnými podvody a nepravidelnostmi. Nic takového. Koncept soudu byl uchován a jest zřejmo, že jsou to listiny dokonale bezvadné. »Toto dílo, byvši pořádáno a sepsáno pod vznešeným dohledem Cauchona«, napsal jeden výborný úředník, »působí čest jeho anglickému vlastenectví, jeho právnické vědě a jeho liternímu talentu. Je nesnadno nalézti ještě něco druhého tak v podstatě pobuřujícího a tak obratně skrytého pod přetvářkou bedlivého vyšetřování. Zdánlivá úcta k formám, úzkostlivé zachovávání práv obhajoby (vskutku však na obrátku ilusorních umíněným odpíráním jakéhokoliv obhájce), ničeho tam nechybí. Ale co do forem, v nichž není ducha? Představtež si dnes celý právní a soudní personál, dohodnuvší se předem, že překoná nevinnost: prokurátora, vyšetřující soudce, žalobní senát, vrchního státního zástupce, přísežní soudní přísedící, porotu. Samu nevinnost možno odsouditi při zachování všech pravidel. Takové to bylo s Johankou d'Arc. Když registra, obsahující koncept autentické důkaznosti, byla dokončena, bylo třeba se postarati o

jejich opisy a ověření. Cauchon mohl žádati toliko jednoho opisu, jak se stává při tolika jiných procesech. Kdyby se však byly tyto listiny ztratily, tento proces, velká sláva Johanny d'Arc, byl by snad navždy zmizel. Jinak Bůh usoudil, a sám biskup, zvláštní to okolnost, učinil náležitá opatření, aby zvěčnil svou vlastní mrzkost a slávu své oběti. On sám poručil písařům, by pořídili pět opisů řádně ověřených.«

Bylo by chybno domnívati se, že Cauchon byl lecjakou mitrou. Petr Cauchon, »velebný otec v Kristu, z božího slitování biskup Beauvaisský«, byl naopak jedním z nejproslulejších doktorů své doby, licenciát v kanonickém právu, mistr svobodných umění, doktor theologie, bývalý rektor Pařížské university a ochránce jejích privilejí, veliký praktik v oboru právním, což dosti dokazuje proces, jehož hanebnost proslavila jeho jméno, a jeden z nejslovutnějších universitníků v rozepři protinárodní. Vecpán byv na biskupství stranou burgundskou za odměnu své horlivosti, že se podjal ospravedlnění zločinu Jana Nebojsy na koncilu Kostnickém, byl vyobcován v Basileji, anathematisován později dvorem Římským, podezřelý jsa z kacířství a zřejmě vzpurný autoritě Svaté Stolice, — kdepak by byla Anglie Lancastrů a *Červené Růže*, budoucí apostatka, v té době již »zavánějící«, kde by byla našla žádoucnějšího sluhu?

Johanna d'Arc byla zaslíbena jisté smrti v den, kdy Bedfort a kardinál Anglie rozhodli se vydati ji Cauchonovi. Co následovalo, byly jen formality a průtahy. Bychom rozvinuli dále hypothesu výše položenou, představte si hlavní proces, v němž každý z členů poroty měl by naprostou jistotu, že všechen jeho statek bude zabaven, a že sám bude za živa sedřen s kůže, kdyžby výrok poroty byl obviněnému příznív nebo jen toliko dovolávající se polehčujících okolností, a takové vlastně bylo postavení více než šedesáti soudců nebo přísedících, jimiž Johanna *měla* býti odsouzena. Cauchon byl jediným ze všech lidí, by takto vedl toto stádo.

Není pochyby, že všichni, kdož odsoudili Johannu d'Arc, nebo kdož ji nechali odsouditi, byli naprosto jisti o její nevinnosti a všichni nesli až do konce svého života hanbu a výčitky, že se zúčastnili této zpronevěry. Sta pozdějších svědectví nadbytkem to dokázalo. Tato sjednocenost v nízkosti nebo ve zbabělosti jest jakýmsi zázrakem, jenž rozrušuje. Stěží můžeme pochopiti tento zástup kněží, každý z nich denně slaví svatá Tajemství — aspoň tak se domýšlíme — a všichni, ústa majíce plna krve Kristovy, svolují řečmi rozvážnými, *sciens et prudens,* nésti tři měsíce nesmírné břemeno této děsné spoluviny.

Většina jich znala jistotně to, co Johanna nazývala *Knihou Poitierskou*, jíž se tolikrát dovolávala za výslechu; tento registr prvního vyšetřování, pro ni tak příznivého v Poitiersu, předložen jsa v Rouenu, byl by ji býval plně ospravedlnil! Tento dokument byl asi zločinně zničen z popudu Regnaulda Chartresského.

Někteří, trápeni jsouce beze vší pochyby svým svědomím, připojili k svému souhlasu tuto bázlivou výhradu, která prozrazovala jejich úzkost, přitěžujíc jen jejich nespravedlnosti: Ač-li zjevení této dívky nepocházejí od Boha, *což není domyslitelno.* Jiní, kteří nahánějí strachu, zachváceni závratí své úřední zpronevěry, stávají se přímo zběsilci, jako onen kanovník Rouenský, jenž dotíral zle na světici, a jenž jsa několik dní po tom svědkem její popravy, pravil pláče: «Dejž Bůh, aby duše moje byla, kde jest její duše!«

Mezi těmito doktory a mistry, »nemajícími před očima než Boha a pravdu víry«, bylo by nespravedlivo, když už o tom mluvíme, neučiniti zvláštní zmínky o Vilému Évrardovi, burgundském theologovi a vychváleném kazateli, který, byv vyhlédnut biskupem na řeč, v níž bylo třeba anathematisovati Johannu, hnal horlivost své zbabělosti až k přetvářce, líče proti ní ve svém kázání nejšlechetnější rozhořčení. Tento jistě též proléval slzy před hranicí. Všichni ti

krokodili prý plakali, a sám Cauchon plakal podle kteréhosi svědka.

Dva toliko, již pozvaní a ve spárech Beauvaisského démona, odepřeli bráti účast na procesu. První Mikuláš de Houppeville, starý theolog 65tiletý, raději se dal bez soudu uvrci do vězení z rozkazu Cauchonova, jenž dělal doslovně, co se mu zlíbilo. Druhý, mistr Jan Lohier, měl vzácné štěstí, že mohl utéci, než týž Cauchon, jak mu sliboval, dá ho hoditi do řeky. Svědectví písaře Machona o této osobnosti dvacet let později osvětluje zvláště temné to drama:

»A tento, mistr Jan Lohier, když viděl proces — to, co bylo z něho již zapsáno — pravil, že to nemá žádné ceny z mnohých důvodů. Předně, poněvadž nebyla v tom zachována forma obyčejného procesu. *Item*, poněvadž byl projednáván v místě zavřeném, v tajnosti, kde přísedící nebyli v plné a ryzí svobodě, by mohli říci plnou a ryzí vůli. *Item*, protože se jednalo v této látce o čest krále Francie, k jehož straně obviněná se hlásila, aniž král nebo někdo od krále byl k soudu tomu zavolán. *Item*, poněvadž ani řádně sepsaný žalobní spis, ani články nebyly nijak odevzdány, a tak neměla nijaké rady tato žena, jež byla prostou dívkou, by odpověděla tolika mistrům a doktorům, a ve velké látce, zvláště v té, která se vztahuje na její

zjevení, jak pravila. A pro to vše jemu se zdálo, že proces nemá právoplatnosti. Kterýmižto věcmi byl milostpán Beauvaisský velmi rozzloben proti řečenému Lohierovi a pravil mistrům: »Hle Lohiera, chce nám nasypati krásných nálezů do našeho procesu. Chce vše zhanobiti a říká, že to není k ničemu. Vidíme dobře, kterou nohou zvoní ⟨pokulhává⟩!...« Nazítří mluvil jsem řečenému Lohierovi a zeptal jsem se ho, co se mu zdá o řečeném procesu a řečené Johanně. Odvětil mi: »Vidíte, jak to mastí. Chytí ji, budou-li moci, svými slovy. Zdá se, že soudí více ze záští než jinak, a z té příčiny nechci již tady býti.«

Ale všichni nemohli utéci a všichni se třásli, vyjma ty, kteří odsoudili Johannu dříve, než byla chycena, a kteří, držíce ji ve svých rukou, přáli si ji upáliti, by byli příjemni Angličanům, neboť jen tak je mohli uspokojiti a dostati od nich bohatých odměn.

Kdo se třásl nejvíce, byl právě muž nezbytný, bez něhož Cauchon nebyl by mohl nic dělati, Jan Lemaître, procesu přikázaný inkvisitor. Dlouho se vzpíral zúčastniti se ho, ale bylo mu dáno jasně na srozuměnou, že se vydává v nebezpečí smrti, bude-li trvati v odporu. Nerozhodl se, až pod nátlakem Angličanů a vidíme ho ustavičně kořistí vrchovaté hrůzy. »Vidím dobře«,

říkal ubožák, »že mi v tom jde o život, nepoddám-li se jejich vůli.«

Mimo to, a aniž bychom nastupovali déle na strašpytle nebo ctižádostivce většího nebo menšího rozpětí, biskup Beauvaisský měl duší i tělem oddané převzácné potvory a neocenitelné kněžské lotrasy. Historie uchovala jméno messira Jana d'Estiveta, kanovníka kostelů Bayeuxského a Beauvaisského, jenž byl ustanoven fiskálem neb promotorem, totiž vrchním prokurátorem či žalobcem ve při té, a to pro svou »věrnost, poctivost, znalost věcí právních, dostatečnost a způsobilost své ctihodné a moudré osobnosti«, toť autor onoho žalobního spisu či návrhu, děsného přetvářkou a pokrytstvím, jenž zabil rekyni. Není známo, čeho tím chtěl dosáhnouti tento podivuhodný padouch. Snad činil zlo pro zlo jako umělec. Ať tomu jakkoliv, známa jest jeho odměna, která nedala dlouho na sebe čekati. Několik dní po hranici byl nalezen mrtev u jedné Rouenské brány, zadušený v jakémsi bahništi.

Byl též Loyseleur, kněz slidič, zneužívající svátosti pokání, by zradil Johannu v jejím vězení, kdež biskup obratně ukryl naslouchače. Tato ohavná osobnost, utíkající s místa zločinu jako proklatec, odešla do Basileje a tam zcepeněla náhlou mrtvicí.

Ostatní, nad nimiž se žaludek obrací, i po těch, které jsme již jmenovali, dostali

podobnou mzdu, a bylo by škoda inkoustu, abychom je zaznamenávali na paměť budoucím.

Starobylá universita Pařížská, slynoucí po všem světě, nepropásla tak krásné příležitosti, by se navždy neznectila. Tato svým smýšlením zcela anglická universita, poskytla darem Cauchonovi půl tuctu svých nejznamenitějších doktorů Ti byli, zdá se, nejvzteklejší a nejzchytralejší. Jen si představte postavení prosté venkovské dívky, jak jen možno neznající soudních praktik a úskočných léček a pastí tehdejší theologie, v této smečce záštiplných a prohnaných učenců, zbavené rady a nucené hájiti sama proti všem svou duši průzračné čistoty!

Mohla si připomenouti evangelický pokyn: »Nepřemýšlejte, kterak aneb co byste mluvili: dánoť bude vám v tu hodinu, co byste mluvili, sám vám dám ústa a moudrost, jíž nebudou moci nepřátelé vaši odolati.« — »Přemilý Bože«, pravila, »ke cti tvého svatého Umučení prosím tě, miluješ-li mne, zjev mi, kterak mám odpovídati těmto kostelním lidem.« Jsou známy její podivuhodné a prostosrdečné odpovědi, které přinutily tu pobožnou a učenou synagogu, by se nestydatě, hrozně odkryla před potomstvem . . . »Johanna«, vyslovil se jeden svědek, »nebyla by se mohla obhájiti, jak to učinila, ve při tak nesnadné,

proti tolika a tak velikým doktorům, kdyby nebyla bývala inspirována.«

A jaké srdcervoucí trápení! Každý výslech trval tři, čtyry hodiny, ba více, předběžná muka, ukládaná skoro denně zajatkyni bez obhájce, zmořené bídou ve smrdutém vězení se zkaženým vzduchem, kde nad ní bděli dnem i nocí strážcové, vybraní z nejobžernější chásky anglického vojska. To z výslovné vůle »Ctihodného Otce v Kristu«, který doufal snad *z křesťanského milosrdenství* pokořiti ji vysílením a zoufalstvím. Ba jednalo se o to, zda by nebylo dobře potrápiti ji skřipcem a jinými nástroji; ba z nepojmenovatelné zloby ji před mučidla i předvedli, kterážto ohavnost i samému katovi naháněla hrůzu. Když byla o té věci vyslechnuta dobrozdání ostatních, vzdali se toho, neboť jeden z hlasujících upozornil na to, že netřeba, aby proces »tak dobře konaný« zavdal podnět k pomluvám.

»Vytrvalé úsilí vaší pastýřské obezřelosti« psala Cauchonovi Pařížská universita, »zdá se povzbuzováno nesmírnou vroucností vaší obzvláštní lásky, vaše osvědčená moudrost neustává býti nejsilnější podporou posvátné víry, vaše vždy bdělá zkušenost přichází na pomoc vaší zbožné snaze o obecné blaho... Chvátáme odeslati nejhojnější díkučinění Vaší Milosti, jejíž horlivost nepodřimuje ani na chvilku

za tohoto slavného procesu, podniknutého pro vyvýšení Jména Božího, pro neporušenost a slávu orthodoxní víry a nejspasitelnější vzdělání všeho věrného lidu . . . Kéž Kníže pastýřů, až se ukáže Vaší Milosti, ráčí uděliti vaší vysoce ctěné péči korunu nepomíjející slávy« !!!

Johanna d'Arc, předmět této péče, cítila, že jest ztracena. Její světelná nevinnost pronikla na ráz bídné srdce jejího soudce. K němu zvláště směřuje svými odpověďmi, neboť ostatní nejsou v jejích čistých očích leda neskonale žalostní holomci jejího kata:

»— Kdybyste byl dobře o mně zpraven, jistě byste si přál, abych nebyla ve vašich rukou. — Dejte dobrý pozor na to, když říkáte, že jste mým soudcem. Pravím vám, berete na sebe velkou zodpovědnost, takto se mnou nakládaje. — Přišla jsem z rozkazu Božího, tady nemám co dělati — Říkáte, že jste mým soudcem, nevím, zda jím jste, ale pamatujte, abyste nesoudil špatně, neboť v pravdě jsem poslána od Boha, a vysadil byste se u veliké nebezpečí, a činím vás na to pozorna, abych, potrestá-li vás za to Náš Pán, neměla vinny, že jsem vám to neřekla . . . — Spoléhám na svého Soudce, Tím jest král nebe i země. — *Dostávám často svými Hlasy zprávy o vás, monsignore Beauvaisský*«.

Uvážíme-li, že Cauchon věděl lépe než kdokoliv o dokonalé nevinnosti té, která k

němu takto mluvila, jsme nuceni se tázati s třesením, čím asi byl po tom spánek Jeho Milosti a s jakou asi tváří přijal poslední sbohem své oběti, když byla vedena na hranici: *Biskupe, vaší vinou umírám!* K Bohu se od vás odvolávám!«

Ostatně po celý tento příšerný proces temnot a zatracení, připustíme-li, že proklatec ten měl zbytek svědomí a srdce schopné ještě chvění, byť jen na způsob srdcí přítulných psů, kterak byl by býval mohl necítiti závanu úzkosti, slyše úpění této ovečky Dobrého Pastýře, již zařezovali v jeho přítomnosti a z jeho rozkazu:

— Chcete tedy, abych mluvila proti sobě samé? — Byl byste spokojen, abych se stala křivopřísežnicí? — Ah! vy zapisujete dobře vše, co jest proti mně, a nechcete, aby se zapisovalo, co jest v mou výhodu!

Poslední stížnost, poslední nářek, když Cauchon zakázal písaři, by nezaznamenával prohlášení, jež by bylo mluvilo v její prospěch. »Mlčte, *u ďábla!*« rozkřikl se tento velekněz na kohosi, kdo se pokoušel zakročiti. To bylo tak silné, že přes všeobecný strach následovalo dlouhé reptání..

»Našemu Pánu budiž to poručeno«, pravila s odevzdaností, když zneužívajíce jejích slov, snažili se uvésti ji v odpor se sebou samou. Byli Angličané, kteří vydávali chválu její odvaze. »Opravdu, toť sta-

tečná žena! Že není Angličankou!« zvo=
lal jeden z nich.

Velebný »Otec v Kristu« neklopýtl ani tehdy, když nedoufajíc již v nic na tomto světě, žádala si křesťanského pohřbu: »Umře-li mé tělo ve vězení, myslím, že je uložíte do země posvěcené. Neuložíte-li ho tam, Bohu budiž poručeno!« Věděl tak dobře, že tělo zázračné panny nebude míti žádného pohřbu.

Johanně d'Arc opravdu dostalo se té výsady, že nebyla podrobena porušení hrobu. Snad také nebylo již svaté země v království, kudy chodil tento děsný kněz.

XIII

Smírčí oběť

SMÍRČÍ OBĚŤ.

A co dělal Karel VII., král Francie, Zástupce Ježíše Krista? Naprosto nic. Hověl si na svých letohrádcích v Poitiers nebo v Chinonu, zůstávaje skoro tak vzdálen vládě jako jeho otec v posledním období svého života a své pomatenosti. Což nebyli tu La Trémouile a Regnauld de Chartres, aby vládli na jeho místě? Karel dále se vynasnažoval neviděti, nevěděti o tom, co se děje, nevládnouti. Podle všeho nevěděl nic nebo málo o při, která se projednávala v Rouenu proti jeho cti a k jeho zřejmé škodě, ani o umírající, která mu zachránila jeho království, a o níž teď soudil, že již mu nebude k ničemu.

Mohl však bez velkých nebezpečí a bez velké únavy učiniti aspoň přímé odvolání buď k papeži, buď na sněm Basilejský, v té chvíli právě shromážděný. Byla by to bývala nesmírná pomoc pro Johannu, jíž skrývali pečlivě, že by se byla mohla odvolati k tomuto velkému shromáždění, soudícímu v poslední instanci. Výslechům Poitierským, jichž se Johanna tak marně dovolá-

vala, dostalo se sankce generálním inkvi- sitorem Toulousánským, sankce kněžstva Poitierského, a konečně sankce samého Regnaulda Chartresského, svrchovaně o- právněného, by zakročil účinně u tribunálu Rouenského. Žádné podání námitek v tom- to smyslu nebylo učiněno. Johanně bylo zahynouti, a ni jeden klerk nebo advokát jejího přivrženstva nenabídne se k obha- jobě.

Též o nic se král nepokusil, by vypro- stil Johannu za výkupné. A přece lakomý Lucemburk byl by se tak rád propůjčil tomu, kdo by byl podal více! Jak by však k tomu dal své svolení La Trémouille, jenž držel provázky královského měšce a jenž je ne- rozvazoval leda pro sebe?

Konečně a zvláště byla cesta zbraní. La Hire byl pánem v Louviers u Rouenu, Francouzové měli Beauvais a Compiègne. Z těchto různých stanovišť posádky mohly se pustiti hbitě do hořejší Normandie. Toto sousedství velmi znepokojovalo Angličany, »lidi pověrčivé« podle obecného přísloví, kteří se neodvažovali znovu v boj, pokud Pucella byla na živu. »Archivy La Ro- chelleský, Tourský, Orleanský, Compièg- neský«, praví historik Karla VII., Vallet de Viriville, »svědčí dosti, na kolik lid měst a venkova zůstal věren ve svých sympa- tiích té, jíž zrazovali velcí a štěstěna. I kdyby byl Karel VII. neměl vojska na svůj

žold, tato oddaná města by mu je byla opatřila. Králův rozkaz byl by stačil, by je uvedl v pohyb. Městské posádky, co pravím? všechen lid těch krajů, v němž Johanna vznítila tolik nadšení, byl by spěchal k jejímu osvobození, muži, ženy a dítky, jako křižáci k osvobození Božího Hrobu.«

Tolik toho však žádati od krále povaleče, to bylo příliš. Preludoval ostatně, asi právě v této dcbě, rozličnými fraškami k své pověstné úloze milence Anežky Sorelové, která mu dobyla málo heroického jména Karla *Dobře obslouženého*. Ba toto kníže, jemuž Bůh prokázal milost neslýchanou, poslav mu Johannu d'Arc, nezdá se ani pociťovati výčitek své obludné nevděčnosti.

10. listopadu 1449. Karel VII. slavil svůj triumfální vjezd do znovudobytého hlavního města normandského. Pobyl tam více než týden, obklopen veškerým svým dvořanstvem, v němž byla Anežka Sorelova, těšíc se též nadšení a opojení davu. Co učinil za ten čas pro Johannu d'Arc? Nic. Ani vzpomínky pro tu, jíž i sami Angličané přisuzovali svou zkázu, pro tu, nad jejímž umučením plakali kamenové, pro tu, jež pykala právě na tomto místě za zločin, že ho zachránila! Kterak vysvětliti, že v takové chvíli, za tohoto vlasteneckého opojení všeho osvobozeného lidu, Karel VII. nezničil hned v Rouenu ohavný rozsudek?

Všechno mu tak velelo: památka oběti, velikost služby, jeho návrat do tohoto města, v němž ona pro něho zemřela, urážka, učiněná její smrtí celé zemi, a to nepodobné pokrytství, jež obětovalo světici protifrancouzské nenávisti! Bylo třeba činu hbitého a zvučného... Nenašel nic lepšího, leda že odešel mlčky, laskaje svou Dámu Krásy, která ostatně zemřela čtyři měsíce později způsobem dosti tajemným.

Bylo třeba šlechetné houževnatosti kardinála d'Estoutevilla, jenž cítil, jak jest nezbytno očistiti Církev, aby na ní nelpělo podezření ze zločinu, jejž chtěli na ni uvaliti ti, kdož se ho dopustili, a energické vůle Kalixta III., by dosáhl konečně revise procesu a rehabilitačního rozsudku, prohlášeného r. 1456., pět a dvacet let po ohavném odsouzení.

Nejmrzčejším však v této básni nadpomyslné hanby jestiť domnělé odpřisáhnutí Johanny d'Arc. Známo, že byly vlastně dva procesy: pře *lapsu* a pře *relapsu*.[1] První, která trvala tři měsíce, byla důmyslně spořádána a Johanna odsouzena. Nebylo již než ji upáliti jako čarodějnici. Ale to nebylo vítězství úplné. Bylo záhodno, aby Johanna odvolala, aby sama řekla, že její Hlasy ji klamaly, aby sama sebe obvinila, nebo aby bylo možno se domnívati,

---

[1] *laps et relaps*: dvakrát odpadlý (kdo vrací se k své prvotní víře).

že se přiznala k přetvářce, čímž by její vítězství pozbyla hodnoty, pomazání by bylo neplatno a král Francie byl by zneuctěn. Rekyně ve svém normálním stavu byla by raději volila smrt. Nepřátelé využili hodiny její krajní vyčerpanosti, velmi vypočtené na to, by jí násilím dali podepsati odpřisahující listinu, jíž nic nerozuměla, leda snad, že ji přestanou hned trápiti. Při výslechu 1456 mnoho svědků vypovídalo, že právě ve chvíli, kdy jí drželi ruku k podpisování, smála se jako pomatená!... »Prohlédajíce k tomu«, praví rozhodnutí rehabilitační, »že odpřisáhnutí bylo vylouděno lstí a násilím, v přítomnosti katově a s pohrůžkou ohně, aniž obviněná pochopila dosahu slov, v něm obsažených, atd...«

A milost, ke které by se byli ráčili rozhodnouti za tuto cenu? Tu již měla: potupné a ustavičné vězení, »chleba bolesti a vodu úzkosti«, jak se tehdy říkalo. Nuže, Angličané chtěli hranici. Hranice byla nezbytna, by byla uspokojena tato sveřepá hovada, *crudelis et horrenda crematio*. Cauchon to věděl, byl si však jist, že je bude moci upokojiti, ďábelsky předvídaje, že Johanna, až se zase vzpamatuje, prohlásí energicky neplatným odvolání beztak nevalné ceny, poněvadž jí bylo vyrváno takřka na sotnách.

Jisté veliké osobnosti, Warwickovi nebo Bedfortovi, kteří mu zuřivě vyčítali, že zkla-

mal anglickou pomstu, odpověděl: »Buďte bez starosti, brzy ji chytíme« : *Mox rehabebimus eam.*

V tomto pověstném a bídném procesu, jehož jisté stránky se nám zdají dnes zvláště dětinskými, jedním z hlavních obvinění byly mužské šaty Johanny d'Arc, jež zvolila proto, že byla pořád mezi vojáky, a pak to, že odepřela vzdáti se jich ve vězení, kde byla zase vysazena bez obrany hrubosti strážců. Chtělo se naprosto, aby to byl zločin proti morálce, svatokrádežný útok na zákon božský, na svatá Písma, na kanony katolické Církve. Po odpřisáhnutí oblekla šaty ženské. Svolila k tomu domnívajíc se, že ji odvedou do nějakého církevnického vězení, kamž by se byla bývala snad také dostala. Přivedli ji k sprostým vojákům, jež právě opustila, a noci následující jistý anglický pán, jakýsi lord, jehož záznamy nejmenují, podle všeho důvěrník a přísedící tajného soudu Cauchonova, pokusil se ji znásilniti. Oblekla tedy zase šaty mužské, jež nechali zchytrale *na dosah její ruky.* Z tohoto činu byla relapse, a to tím spíše, že si přichvátla výslovně popříti a odvolati odpřisáhnutí. Z toho jásot Cauchona, jenž hlásí ihned Warwickovi a osobnostem jeho okolí: »*Farewell! Farewell!* Rozveselte tvář. Tentokrát jest jak se patří chycena.« Proces relapsu byl v okamžení vyřízen. Ano, tentokrát to byla hranice bez milosti.

Mluvil jsem o slzách . . . Kterak nemysliti o slzách Johanny d'Arc? a kterak o nich mysliti, jak by se slušelo? Neboť plakala v přílišné hořkosti, nejen pro příšernou muku, která ji čekala, ale zvláště, tak možno se domýšleti, vidouc svým svatým pohledem všechnu lidskou nespravedlnost, jejíž nahodilou obětí i ona se stala — a její poslední slzy jistě byly tak tajemny jako její osud.

Jaká slast pro nepřátele Francie, když takto jejich přičiněním plakala ubohá dívka, která je tolik poděsila! Neboť oslňující vítězka byla již jen ubohou dívkou těmto surovcům, ubohou dívkou, která nezasluhovala žádného soucitu. Když bratr Martin Ladvenu, poslaný Cauchonem, oznámil jí krutou a zlou smrt, na niž bude vedena v několika hodinách, zvolala: »Běda! tak hrozně a krutě mne odsuzují, aby moje tělo celé a nedotčené, jež nebylo nikdy porušeno, bylo dnes ztráveno plameny a obráceno v popel! Ha! ha! raději bych byla sedmkrát sťata než býti takto upálena. Běda! kdybych byla bývala ve vězení církevnickém, k němuž jsem se již schystala, a kdybych byla bývala střežena lidmi církevními, nikoliv nepřátely a protivníky, nebyla bych bývala došla k tak bídným koncům! Oh! odvolávám se k Bohu, velikému Soudci, ze všech velikých křivd a trápení, jež se mnou páchají.«

Konec jest nesnesitelný. »Vyšla v oděvu ženy a vedl jsem ji na místo popravné«, vypravoval soudní vykonavatel Massieu. »Cestou tak nábožné naříkání a lkání činila, že můj průvodčí bratr Martin a já nemohli jsme udržeti slz. Doporučovala svou duši Bohu a svatým tak nábožně, že všichni, kdož ji slyšeli, plakali«. Přes to, dříve než umřela, musila vytrpěti ještě poslední a urážlivé kázání mistra Mikuláše Midi, jednoho z nejzběsilejších svých soudců. »Bychom uchovali ostatní údy«, pravil tento vražedník, »musíme utnouti úd shnilý. Johanno, aby se církev vyhnula otravě, odřezuje tě od svého těla. Nemůže tě již hájiti. *Vade in pace!*« Církví tuto, rozumí se, byla rota těchto farisejských zatracenců.

Třeba připomenouti, že týž Mikuláš Midi, *zprašivěv za krátko po tomto kázání malomocenstvím*, byl vyhlédnut o šest let později, by vítal slavnostní řečí Karla VII. při jeho vjezdu do Paříže. Z prostituce těchto theologů a jejich posluchačů, korunovaných nebo nekorunovaných, aby rozum ztroskotal!

Po kázání tom Johanna prosila všechny kněze, kteří tu byli u velikém počtu, aby každý za ni obětoval mši svatou. Jakou mši bylo možno sloužiti, ne-li mši panen mučednic, a kterak jim bylo to možno vykonati, majíce svýma rukama, zbrocenýma nevinnou krví, držeti kalich, majíce svými

prsty, rudými touto krví, nésti k svým ústům zatracenců Tělo Kristovo?

Nedostává se srdce, by se šlo dále. Kterak čísti a netřásti se a neplakati tuto hroznou stránku *Pařížského Občana:* »A tak byla všemi odsouzena na smrt, a byla přivázána ke kůlu, jenž stál na popravišti, jež bylo podezděno a sádrou zobmítáno, a oheň na něm; a tu brzy pohasla (udušena jsouc) a její šaty všecky shořely, a potom oheň byl odtažen dozadu, a byla viděna ode všeho lidu všecka naha, a všechny tajnosti, jež mohou nebo mají býti u ženy, by odklizeny byly pochybnosti lidu. A když se do syta na ni mrtvou, přivázanou ke kůlu, nadívali, kat znovu podložil veliký oheň pod její zubožené bezduché tělo, jež takto bylo všecko spáleno a kosti i maso obráceny v popel. Dosti bylo tu a tam takových, kteří říkali, že byla mučednice a proti právu utracena, jiní říkali, že tomu tak není. Tak si povídal lid, ale ať už udělala něco špatného nebo dobrého, byla toho dne upálena.«

Vojevůdkyně neporovnatelná, vítězka nad vojsky, dobyvatelka měst, svatá Johanna d'Arc takto končící! A spravedlnost nebo soucit světa otálejí se svým příchodem i po čtyřech stoletích!

Závěrek:

Kříže dřevěné a železný kříž.

KŘÍŽE DŘEVĚNÉ A ŽELEZNÝ KŘÍŽ.

Když Johanna d'Arc byla vedena na hranici, žádala o nějaký kříž, by naň patřila ve své poslední hodince. Kterýsi Angličan udělal jej z dvou kusů dřeva a držel jej před ní.

Tento Angličan, méně zlý než ostatní, jenž představoval celou Anglii, tehdy ještě přese vše katolickou, mohl říci mučednici jako kněz obrácený k lidu na Velký Pátek při Uctění Kříže: *Ecce Lignum Crucis:* »Ejhle, Dřevo Kříže, na němž byla pověšena spása světa.«

V té chvíli Pucella pochopila, co Světice jí byly oznámily o jejím osvobození a o jejím nejvyšším vítězství, a zvolala zprostřed plamenů, že její Hlasy ji neklamaly. Tento osvěcující dřevěný kříž, zrobený soucitným sprosťákem, byl pozemskou odměnou za její hrdinné činy a za její ctnosti. Stačil jí k smrti.

Záštiplný a krutý Sprosťák, jenž jest císařem kacířského Německa, udílí dnes železný kříž vražedníkům a žhářům, by je

odměnil za jejich zločiny, a připíná jim jej před požářišti planoucích měst, nohama stoje v krvi zařezávaných národů. Tento symbol Hohenzollernů, tento odpadlický kříž železný jest jistým kouzlem, by vznítil až k šílenství vrozenou sveřepost jejich vojáků. Místo spásy světa zhouba a zoufalství jsou spiaty s tímto znamením, z něhož padají temnoty. A jaké temnoty!

Toť veledílem Lutherovým sto let po té, co Květ Středověku byl udušen v hrozných plamenech hranice, že nahradil tento libý Kříž dřevěný, jenž potěšoval národy a posiloval Mučedníky, tímto nelítostným křížem železným, jímž svět jest předěšen. Co démoni Severu rádi jmenují německou kulturou, jest na vzdálenost čtyř století dokonalé, konečně dosažené uzrání plodu toho prokletého stromu, na němž se pověsil špatný apoštol. Jest to definitivní a svrchovaný rozkvět lutheranismu.

Luther učí na příklad, že kněží souložníci se *zreformují*, když učiní ze svého nepořádku obecné pravidlo. Methoda reformy zvlášť přizpůsobená germánskému duchu, jak na to upozornil s hloubkou ve svých přednáškách v německé filosofii Jacques Maritain, vítězný a již slavný odpůrce Bergsonův.

»Že zlo existuje? Prohlašujeme je zákonným a nezbytným samo sebou. Ba klademe jeho první základ v Boha, jak činil

Jacob Boehme. Že německé já se svými vrozenými pudy se hlásí k slovu? Prohlašujeme je s Fichtem za lidský typ po výtce, jemuž vše má ustoupiti. Že jest válka, jež vskutku probouzí vždy barbarské pudy? Činíme z barbarství samé pravidlo války, jež bude tím lepší, čím bude barbarštější.«

Úhrnem: Vzpoura Německa proti křesťanství, taková jest podstata Reformace. Co bylo brakem a patokami pro katolicismus, stalo se normou a základem v protestantismu, a jím ve světě a moderní myšlence... Zášť a ukrutnosti, považované o sobě za úkon náboženský, páchané ve jménu Kristově a Evangelia. Bůh s námi, *Gott mit uns!* ... Takové jest Německo Lutherovo, Německo, jež vidíme dnes při díle, pro něž následování pudů hrabivosti, lži, nenávisti a vilnosti, toť býti s Bohem.«

Takové bylo dílo Lutherovo, který našel Německo tak dobře připravené pro jeho nauku, že hned po zahájení svého *apoštolátu,* mezi r. 1525. a 1530, mohl toho sám zjistiti účinky. Jsouť takováto vlastní slova tohoto patriarchy německé kultury: »Dnes naši jsou sedmkrát horší než kdy byli před tím. Krademe, lžeme, podvádíme, žereme a chlastáme a oddáváme se všem neřestem... My Němci stali jsme se posměchem a hanbou všech národů, považují nás za šeredná necudná prasata... Kdyby chtěl nyní někdo namalovati Německo, bylo

by třeba zobraziti je v podobě svině.« A týž Luther, jehož jakobychom slyšeli roku 1915 z hloubky jeho jámy, lituje, ostatně bez jakékoliv upřímnosti, »že se narodil Němcem, že mluvil a psal německy, a žádá si umříti, by se nemusel dívati na boží trest, jenž v brzku spadne na Německo.«

Svazek by se naplnil těmito svědectvími Lutherovými, jenž nepoznal nikdy lítosti, jenž však doufal snad zachrániti takto svou památku, zároveň co se radoval jako dé-mon z děsné spousty, jíž byl strůjcem. Pro národ hovad vzdělaných jakožto hovad běželo tedy jediné o to, by se stal hmotně nejsilnějším a zasloužil si železný kříž, jenž jest znamením síly hmotné. Právě proti ny-nějšímu Německu mají se ozbrojiti dnes všechny mocnosti země.

Nynější hrůzy mají vzhled apokalyp-tický, který, jak možno předvídati, nabude tvarů ještě určitějších. Ale železný kříž bude nakonec přemožen křížem dřevěným, protože tento jest zvolen Bohem a jest zna-menim jeho lásky. Možná, že během ne-představitelných událostí, jimž tato válka zdá se býti toliko předmluvou, zase Fran-cie vystupuje na hranici Rekyně, odsou-zená jako ona svými odpadlými kněžími, kteří zapřeli Matku Boží, když plakala ža-lujíc na ně na Hoře La Saletteské. Ano, Francie, odpovědná vždy za své duchovní vůdce, mohla by dobře býti odsouzena

jejich zločinnou nevěrností, zahynouti v hrozných plamenech. Zůstal by jí pak ubohý dřevěný Kříž Johanny d'Arc, jehož nechce v této chvíli, který by ji však zachránil zázračně v poslední hodině, aby pokolení lidské nebylo ztraceno.

Kříž nuzných a tuláků, libý Kříž starých cest po venkově, vlídný Kříž bídných, schvácených, nohou v krvi, srdcí v slzách, těch, kteří byli uštknuti hady pouště a kteří se uzdravují ze svých ran, hledíce naň, Kříž bídy a slávy!

Bourg-la-Reine 6. února 1915.

OBSAH

HLAVNÍ PRAMENY, Z NICHŽ BYLO ČERPÁNO

Simeon **Luce**, *Jeanne d'Arc à Domremy*. Paris, Champion, 1886.

Jules **Quicherat**, *Procès de condamnation et de réhabilitation de Jeanne d'Arc* . . . Paris, Jules Renouard, 1841 à 1849. 5 vol. in-8.

Apercus nouveaux sur l'histoire ue Jeanne d'Arc. Paris, Renouard 1850.

Vallet de Viriville, *Histoire de Charles VII, roi de France*, et de son époque (1403-1461), 3 vol. Paris, Renouard, 1863—1865.

O' Reilly, *Les deux procès de condamnation, les enquêtes et la sentence de réhabilitation de Jeanne d'Arc*, 2 vol. Paris, Plon, 1868.

Henri **Chapoy**, *Les Compagnons de Jeanne d'Arc*. Domremy-Reims (1412—1429). Paris, Bloud et Barral, 1897.

Steenackers, *Agnès Sorel et Charles VII*. Paris, Didier, 1868.

H. **Wallon**, *Jeanne d'Arc*. Paris, Didot, 1876.

Paul **Marin**, *Jeanne d'Arc, tacticien et stratégiste*, 2 vol. Paris, Baudoin, 1889—1890.

Général Frédéric **Canonge**, *Jeanne d'Arc guerrière*. Paris, Nouvelle Librairie nationale, 1907.

Andrew **Lang**, *La Pucelle de France*. Paris, Nelson.

Abbé **Chassagnon**, *Les Voix de Jeanne d'Arc*. Lyon, 1896.

Albert **Sarrazin**, *Le bourreau de Jeanne d'Arc*. Rouen, 1910.

Boucher de Molandon, *Mémoires de la Société archéologique et historique de l'Orléanais*. Orléans, Herluison, 1876.

JOHANNA D'ARC

od

LEONA BLOY

přeložil

JOSEF FLORIAN

---

84. svazek

DOBRÉHO DÍLA

v červenci L. P. 1925.

Tiskem

POKORNÉHO & SPOL

v Brně.

Na skladě

MARTY FLORIANOVÉ

ve Staré Říši na Moravě.

Bylo tištěno:

A. 7 ex. na pravém japonu

B. 30 ex. na ručním bilém

C. 50 ex. na ruč. chamois

D. 300 exemplářů na velínu.

Z nich tento jest

D) 6

DEO GRATIAS